వచ్చేకాలం

శ్రీ రాచకొండ విశ్వనాథశాస్త్రి

పాత్రలు: చంద్రశేఖరం, కుటుంబయ్య, వెంకటరమణయ్య, నరసన్న, సోమనాథం, జగన్నాథం, మోహనరావు, పంతులు, రాజారావు, చిన్నా పార్వతమ్మ, కామేశ్వరి, అమ్మలు

* * రంగమంతా చీకటిగా వుండి వెనుకగదిలో నుంచి గుడ్డిగా వెలుతురు కనిపిస్తోంది.

[చంద్రశేఖరం ప్రవేశించి]

చంద్ర : కుటుంబయ్ గారూ!...కుటుంబయ్ గారూ!

కుటుం : (చీకట్లోంచి) ఎవరు బాబూ?

చంద్ర : నేనండీ చంద్రశేఖరాన్ని.

కుటుం : రా బాబూ రా! అంతా చీకటిగా ఉందే. ఉండు బాబూ ఉండు. కామేశ్వరీ! కామేశ్వరీ!

కామే : (లోనుంచి) ఏం నాన్నా.

కుటుం : ఇలా రామ్మా. ఒచ్చి బల్లమీద దీపం వెలిగించు. శేఖరంబాబొచ్చేడు.

కామే : (లోనుంచి) ఒస్తున్నా.

[కామేశ్వరి లోనుంచి చేతిలాంతరు పట్టుకొచ్చి గుమ్మంలో పెట్టి గదిలోకి వచ్చింది. గదికి వీధివైపు గోడదగ్గర ఒక బల్ల వుంది. దానిమీద వున్న ఒక పాతకాలపు మేజాదీపం అగ్గిపుల్ల గీసి వెలిగించి తిరిగి వెనక గదిలోకి వెళ్లిపోయింది కామేశ్వరి గుమ్మంలో పెట్టిన లాంతరు పట్టుకుపోతూ.]

కుటుం : అలా కూర్చో నాయనా, ఆ కుర్చీమీదలా కూర్చో.

చంద్ర : కూర్చుంటాలెండి.

[అంటూ బల్లదగ్గర కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. అక్కడే మరొక బొక్కి కుర్చీ కూడా వుంది. బల్లమీద మేజాదీపం కాకుండా చిందరవందరగా కొన్ని కాయితాలూ, దొంతర్లుగా కొన్ని పుస్తకాలూ, ఒక పాత న్యూస్ పేపరూ, బోర్లించిన ఒక ఇత్తడి గ్లాసూ ఉన్నాయి. గది అట్టే పెద్దది కాదు. గోడలన్నీ మాసివున్నాయి, నేలంతా చెమ్మగా చల్లగా ఉంది. ఒక పక్క రెండు మూడు తుప్పుపట్టిన ట్రంకుపెట్టెలు ఒక దానిమీదొకటి పెట్టివున్నాయి. బల్ల దగ్గర గోడని ఒక కాలెండరుంది. మరొక గోడని వున్న చిన్న బ్రాకెట్ మీద ఒక చిన్న కొబ్బరినూనె సీసా, చిన్న అద్దం, చిన్న లక్క కుంకుమభరిణా కనిపిస్తున్నాయి. దానికి పక్కగా పాత దొక కోట్ హేంగర్ని, మాసిన బట్టలు కొన్ని వేళ్లాడుతున్నాయి. బల్లకి ఎదురుగా గోడవార నొక చిన్న మంచం వుంది. మంచానికి వెనగ్గా మాసిన బట్టల బుట్ట వుంది. బుట్టమీద కొన్ని మాసిన బట్ట లున్నాయి. మంచానికి చేరువగా, మూడు చక్రాలది, కర్రది, చిన్నది తోపుడు బండీ వుంది. మంచంమీద చుట్టలు చుట్టేసినవి రెండు చింకిపరుపు లున్నాయి. ఆ మంచంమీద పరుపులకి ఆనుకొని కూర్చొని వున్నాడు కుటుంబయ్య. కట్టుకున్నది మాసిన పంచె. తొడుక్కున్నది మాసిన చొక్కా. నలభయ్యయిదేళ్లవాడే అయినా సన్నగా నీరసంగా ఉండడంచేత ఇంకా ఎక్కువ

వయసువాళ్ళా కనిపిస్తాడు. ఆవేళ మరీ నీరసంగా ఉన్నాడు. జుట్టంతా రేగివుంది. కళ్లు ఎర్రగా ఉన్నాయి.]

చంద్ర : (కుర్చీలో కూర్చున్నాక) ఏఁవండీ, అలా వున్నారేం? ఇవాళ ఆఫీసు కూడా రాలేదు. ఏం, ఒంట్లో ఏఁవైఁనా బావు లేదా?

కుటుం : రోగఁ వొచ్చి నాకు చావొచ్చినా బాగానే ఉణ్ణయ్యా. అదీ లేదు.

చంద్ర : ఏఁవఁలా మాట్లాడుతున్నారు? ఏఁవిఁటి జరిగింది?

కుటుం : ఏం జరిగిందంటే ఏం చెప్పన్నాయనా?!

చంద్ర : ఏం జరిగిందో చెప్పండీ.

కుటుం : మొన్న కదా మా కుర్రాణ్ని చూసేవు, శేఖరంబాబూ?

చంద్ర : అవును మొన్నే చూసేను. సాయంకాలం. ఆ బండీ తోస్తూ ఆడుతున్నాడు. చూసేను. ఏం? ఇప్పుడేఁవయింది?

కుటుం : ఇవాళ్తో మా ఇంట్లో ఆటా పాటా అంతా ఆఖరయిపోయింది.

చంద్ర : ఏఁవిఁటి?...

కుటుం : వెళ్లిపోయేడు శేఖరంబాబూ, మా వాడు వెళ్లి పోయేడు.

చంద్ర : అరె!! ఎలా, ఎప్పుడు? ఇంత హఠాత్తుగానా?

కుటుం : అవున్నాయనా అంత హఠాత్తుగానే! నిన్న పొద్దుటికి మామూలుగానే ఉన్నాడు. వాళ్లక్క కాలేజీకి వెళ్తొంటే తనూ ఓ పుస్తకం పట్టుకొని దాన్తోకూడా వెళ్తానని అల్లరల్లరి చేసేడు. మధ్యాన్నం పట్టెడన్నం తిన్నాట్ట, పడుకున్నాట్ట. లేచేసరికి జ్వరం, సరి, అంతే, ఆ జ్వరం జ్వరం మా కొంప ముంచేసింది.

చంద్ర : డాక్టరు మరి...

కుటుం : డాక్టర్ని పిల్చేను. ఒచ్చేడు. మందిచ్చేడు. కాని ఏంలాభం? ఏఁవీఁ లాభం లేకపోయింది, నేను సాయంకాలం ఇంటికొచ్చేసరికి నూరు డిగ్రీలుంది జ్వరం. అది నూట్రెండయింది. నూటైదయింది. నూటాఆరయింది. అదీ దాటింది. మావాడికి నూరేళ్లూ నిండి పోయేయి.

చంద్ర : కుటుంబయ్ గారూ! 'అయామ్ వెరీసారీ' ఆఫీసుకి రాలేదు, ఎంచేచ్చెప్పాల్మ అనుకున్నాను. 'అయామ్ సో వెరీసారీ'. ఉంగరాలజుట్టూ కుర్రాడూ ముద్దొచ్చేవాడు. ప్చ్...అయితే ఒక్క రాత్రే అన్నమాట.

కుటుం : ఒక్క రాత్రే కాని, శేఖరంబాబూ, పిల్లడిలా విలవిల్లాడి పోయేడయ్యా. అంత చిన్నపిల్లణ్ణిలా బాధపెట్టడం ఉందే భగవంతుడికది న్యాయం కాదు.

చంద్ర : చాలా చిన్నపిల్లడు కదండీ! రెండేళ్లయినా వెళ్ళేయో లేదో.

కుటుం : మొన్నీమధ్యనే రెండోయేడు వెళ్ళిందయ్యా రెండు వెళ్ళిమూడు, మూడేళ్లయినా నిండకుండానే...అంతే, ఆఖరు.

[ఇంతలో ఆయనభార్య పార్వతమ్మ వెనక గదిలోంచి ఏడుపు మొదలుపెట్టింది]

పార్వ : మూడేళ్లు, మూడేళ్లు, మూడేళ్లయినా నిండకుండానే మావాణ్ని తీసుకుపోతావా, తండ్రీ?... సకలకష్టాలూ పెడుతూనే ఉన్నావు, అన్నిబాధలూ పడుతూనే ఉన్నాం. కానీ పల్లెత్తుమాటన్లేదే నిన్ను. లెంపలు వాయించుకుంటున్నాం. తప్పులుంటే క్షమించమంటున్నాం, కాళ్లమీద పడి వేడుకుంటున్నాం. అందుకా మాకీ శిక్ష? ఆయొ దేఁవుఁడా అందుకా, అందుకా మాకీ శిక్ష?...పుట్టించడవేఁవోఁ పుట్టించేవు, పుట్టించినందుకు మాకేవిఁచ్చేవు తండ్రీ! మాకేవిఁచ్చేవు?...ఇవ్వకపోతే నిన్నేవైఁనా అడిగేనాఁ? మళ్లా మాన్యాలా; మేడలా మిద్దెలా; వెండా బంగారవాఁ? ఏవిఁచ్చేవు మాకు? ఏవైఁనా అడిగేనా నిన్ను? ఒద్దు తండ్రీ. నాకవేవీ ఒద్దు. అన్నీ నీదగ్గిరే నీ దగ్గిరే ఉంచుకో! కాని ఇచ్చీ నాయనా నా పిల్లణ్ని నాకిచ్చీ. రెండే, రెండేళ్లే వెళ్లేయి. అంత లేతనెత్తురే కావాలా

తండ్రీ, నీకూ...నన్ను రాసి రంపాన్న పెట్టు. నన్ను నరికి ముక్కలు చెయ్యి. నన్ను చంపి తీసుకుపో....కాని మా వాణ్ని తెచ్చి ఇచ్చేయి తండ్రీ ఇచ్చేయ్. ఇచ్చేయ్ ఇచ్చేయ్...

[అని ఏడుస్తూ ఆమె తల నేలకి కొట్టుకొంటున్నట్టుగా వుంది. ఏం చెయ్యడానికీ తోచక శేఖరం లేచి నిల్చున్నాడు. కుటుంబయ్య మంచం మీద కూర్చొని బాధపడుతున్నాడు. ఇంతలో గబగబా వచ్చేడు సోమనాథం. అతనికీ కుటుంబయ్య వయసే ఉంటుంది. కాని ఇంకా బలంగా ఉన్నాడు. పంచె, పొట్టి చొక్కా, దగ్గరగా కత్తిరించుకున్న జట్టు.]

సోమ : (బిగ్గరగా అరుస్తూ) ఏం కుటుంబయ్యా! ఇంకా మంచంమీద పడుక్కొని ఏడుస్తూనే ఉన్నావా? (వెనక గది గుమ్మం దగ్గర నిల్చొని) ఏమిటి పార్వతమ్మా మతి పోతోందా నీకు; మతిపోలోందా అంట? నా మాట వినవా? సరే. ఇంకా గట్టిగా మొత్తుకోవమ్మా. ఇంకా గట్టిగా మొత్తుకో. మొత్తుకుంటే భూమిలోంచిమళ్లీ లేచొస్తాడు మీవాడు. అంతేనా? కాకపోతే ఏమిటమ్మా ఆ వెర్రిపన్లూ? కుటుంబం, ఓయ్, కుటుంబం! లేవోయ్ లే! ఆడదాన్లా అలా వాపోతావదేం ఖర్మమయ్యా?! లేచిలారా. ఆవిణ్ని లేవనెత్తు. ఊం లే (అంటూ కుటుంబయ్యని రెక్కపట్టుకు లేవనెత్తేడు. వెనగ్గదిలోకి పంపేడు)

కుటుం : (గది లోపల) లే పార్వతీ లే.

సోమ : (నాతో) ఏం శేఖరం, నువ్వుండే వీళ్లనిలా ఏడిపిస్తున్నావా?

చంద్ర : ఊరుకోమని ఎలా చెప్పడమో నాకు తెలీడం లేదు సోమనాథం గారూ!

సోమ : ఎలా చెప్పడమా? గట్టిగా చెప్పాలి. కుర్చీలో కూర్చుని నసగడం కాదు.

కుటుం : (వెనక గదిలో) పార్వతీ లేలే. సోమన్నా, శేఖరంబాబూ ఒచ్చేరు. ఏడవకు లే.

సోమ : (గది గుమ్మం దాకా వెళ్లి) లేవమ్మా లేచి ఇంటి పన్లు చక్కబెట్టుకో, మన సదే కుదుటబడుతుంది. పిల్లలా? వాళ్లే ఒస్తారు. కుటుంబం! ఒచ్చే యేటికి మళ్ళీ కొడుకు నెత్తుకు నువ్వే చూపిస్తావు నాకు. అలా జరక్కపోతే చూసుకో! మనకి పిల్లలకే కొదవటయ్యా?!

[కుటుంబయ్య మళ్ళీ లోపల్నుంచి వచ్చి]

కుటుం : (మంచంమీద కూర్చొంటూ) అలా కూర్చో సోమన్నా, అలా ఆకుర్చీలో కూర్చో, మాటాడకుండా అలా కూర్చో, నీకు పుణ్యం వుంటుంది.

సోమ : మెల్లిగా చెప్తే వినవు, గట్టిగా చెప్తే వటవట వాగి చంపుతున్నానంటావు. నీతో ఎలా వేగడం?

చంద్ర : అధైర్య పడకండి కుటుంబయ్యగారూ! అధైర్య పడొద్దనే చెప్తున్నారు సోమనాథం గారు కూడాను.

సోమ : మరింకివాళేం చెప్పి లాభం లేదయ్యా శేఖరం, అధైర్యపణ్ని. అధైర్యం కాకపోతే ఇంకేమిటి? శ్రీరామచంద్రుడంతటివాడు గోలగోల పెట్టేసేడు. చెప్పొద్దూ! నాక్కూడా అధైర్యంగానే ఉంటుంది. అంచేతనే అలా కేక లేసేస్తాను. కేక లేస్తే అంతా కమ్ముకుపోతుంది. ఏడ్చేవాళ్లనిగావు కేకలేసి గాభరా పెట్టేసి ఊరుకో పెట్టేస్తాను (అంటూ వచ్చి నా పక్కన కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. చుట్టా, అగ్గిపెట్టె తీసి చేత్తో పట్టుకున్నాడు) చూడూ శేఖరం బాబూ, బండవెధవని కాబట్టిలా మొండి కత్తేసి తిరిగేస్తున్నాను కాని నేను పడ్డన్ని కష్టాలెవడైనా పడగలడయ్యా? నేపడ్డకష్టంలో వీసెత్తుచాలు నీలాటివాడు బండరాయి మెడ కట్టుకొని గంగలో కురకడానికి. అడుగు, కుటుంబాన్నడుగు, ఏం కుటుంబం?

కుటుం : ఏమిటోయ్? ఏం చెయ్యమంటావు? ఏడవొద్దంటావు అంతేనా? నే నేడవడం లేదు. సరా?

సోమ : అదికాదోయ్. నేనెన్ని కష్టాలు పడ్డానో చెప్పు శేఖరంతోనూ. నువ్వు చెప్పు నామాట నమ్మకుండా ఉన్నాడు.

కుటుం : బావుందోయ్.

చంద్ర : బావుందండీ! ఆయన్నెందుకూ అడగడం?

సోమ : నువ్వు నమ్మవు, నాకు తెలుసు, చూడూ నీకిప్పుడు పాతికేళ్లుంటాయా?

సేను : దాటేయి.

సోమ : దాటేయి కదా! అబ్బ, పాతిక దాటే యయ్యా?! చెప్పేవుకావు. సరి బావుంది. పాతిక దాటేయి కదా. నీ వయస్సుకి నా కప్పటికప్పుడే పెళ్లవడం, ముగ్గురు పుట్టడం, ఇద్దరు చావడం అంతా జరిగిపోయింది. నీకు చూస్తే ఇంకా పెళ్లివాసనైనా లేదు.

చంద్ర : లేపోతే ఏం పుట్టె మునిగిపోయింది లెండి.

సోమ : అలా అంటావన్నాకు తెలుసోయ్. పెళ్లాడ వయ్యా అంటే ఉహుఁ అంటావు. అహఁ అంటూ, వుపోషించలేనే, హమ్మో! అంటావు ఇన్నేళ్లొచ్చేయి; ఆపాటి ఆడదాన్ని పోషించలేవయ్యా?

చంద్ర : అలా నేనేనైఁనా అన్నానా?

సోమ : వేరే అనాలా ఏవిఁటి? సుండెనిబ్బరం వుంటే ఈసరికే పెళ్లాడుదువు.

చంద్ర : ప్రస్తుతపు సొసైటీలో మన్లాటివాళ్లకి చాలా ఇబ్బందులున్నాయి.

సోమ : ఇబ్బందులెవడికిలేవు? పూటకి టికాణాలేని వాళ్లవిఁ—చూస్తే బెత్తెడు భూఁ వెక్కడా లేదు; కొంపలేదు; గోళ్లేదు; గోచీలేదు— అలాంటివాళ్లవిఁ, నేనూ కుటుంబయ్యా లాంటివాళ్ళవేఁ ఈ సంసారాల్ని ఈదు కొస్తున్నాంకదా! నీకేఁవయ్యా? తీపి దిగే సిందా?

చంద్ర : ఇప్పుడిక్కడీ మాట్లేవిటిసోవఁనాథం గారూ?

సోమ : అవున్రా అలానే అనిపిస్తుంది నీకు. నిజం చెప్తే విన బుద్ధిపుట్టదు.

కుటుం : ఏవిఁటోయ్‌సోఁవన్నా? ఏవిఁటలామాట్లాడు తున్నావ్?

సోమ : మరేం లేదోయ్, ఈ కుర్రకుంక చంద్రశేఖ రంతో వాడివయసులో మనంపడ్డ కష్టాల గురించి చెప్తున్నాను.

కుటుం : కష్టాలు. కష్టాలు! ఇహ నేభరించలేనండీ భరించలేను.

(అంటూ అతను శోకతీవ్రతలో లోనికి వెళ్లి పోయేడు.)

సోమ : (గొంతుకస్థాయి కొంతతగ్గించి) చూసేవురా శేఖరంబాబూ వాళ్ళెంతటి కష్టంలో ఉన్నాగో?

చంద్ర : చూస్తున్నా. కాని మనవేం చెయ్యాడవోఁ బోధపడకుండా ఉంది.

సోమ : అందులోనూ మాకుటుంబాన్దెంత మెత్తటి మనుసో నీకు తెలుసా?

చంద్ర : తెలుసు.

సోమ : కాని చూడు. వాడెంతమంచివాడో, ఎంత నెమ్మదైనవాడో అంత బాధా, అంత దుఃఖవూ అవే దక్కుడయేయి వాడికి.

చంద్ర : లోకం అలావుంది ఏంచేస్తాం?

సోమ : నిన్నకాక మొన్నపుట్టేవు. నీకేం తెలుసు, లోకంసంగతీ అందులోవున్న బాధలసంగ తీను? నీకేం తెలీదు. కాని చూడూలోకంలో ఉన్న అన్నికష్టాలదారీ వేరు; కడుపుశోకం ఉందే ఆకష్టం దాన్దారి వేరు. ఎంచేతో నీకు తెలుసా?

చంద్ర : చెప్పలేను.

సోమ : నే చెప్తున్నా విను. దీనిగురించి నేబాగా ఆలోచించేన్లే. ముందొమాటడుగుతాను. చెప్పు. మనకి కాలాలెన్ని?

చంద్ర : కాలాలా?

సోమ : కాలాలే! ఎన్ని?

చంద్ర : మూడూ.

సోమ : హఁ! మూడుకదా? భూతకాలం, వర్తమాన కాలం, భవిష్యత్కాలం. అంతేనా?

చంద్ర : అవును.

సోమ : మరిప్పుడు విను. ఏ పూర్వజన్మ సుకృతాన పుట్టేవోఁ మనం గర్భదరిద్రులవిఁగా పుట్టేం.

వర్తమానంలో దరిద్రులంగా నేడుంటున్నాం. వెనక్కి చూస్తే భూతకాలం మనకో పెద్ద భూతంలాగే కనిపిస్తుంది. నిజమేనా?

చంద్ర : అవును.

సోమ : 'అమ్మా ఆకలే' అంటూ అమ్మకొంగు పట్టుకు వేళ్లాడుతూనో లేకపోతే వేలు పట్టుకొని వీళ్ల పంచలంటా వాళ్ల పంచలంటా దేవుళ్లాడుతూనో కాలం గడిపేం. కాస్త జ్ఞానంవొచ్చి జ్ఞాపకం ఉన్న దగ్గర్నుంచీ తల్చుకుంటే గుర్తుకేవిఁ టొస్తుంది? వీడిచేత మొట్టికాయలు; వాడిచేత మొట్టికాయలు, తుంటిమీద తాపులు; వీపిమ్మీద ఇస్పేట్లు. అవీ గుర్తుకొచ్చేవి. అదంతటితో అయిందా? చదువుకొనే ఈడొచ్చింది. మనకి చదువురాకపోడం; లేకపోతే చదువు సాక్కపోడం. రెండే భోగట్టాలు మనకి. ఆతరవాత వయసొచ్చింది. అదీ అంతే. మంచి తిండుండదు. తినకుండా ఉండలేవుఁ. మంచి బట్టుండదు. అలా అన్చెప్పి గుడ్డముక్కలే లేకుండా తిరగలేవుఁ. మంచి చదువుండదు. దానికైనా డబ్బుండాలి. ఎక్కడా నౌఖరీ దొరకదు. ముష్టెత్తితే నెయ్యరు. దిబ్బకొక్కులా ఉన్నావు తెసురా అని తిడతారు. కూలికి పోతే అరణాల్డబ్బులకంటె ఇవ్వరు. ఎక్కువిచ్చినా రోజూ దొరకదు. దొరికితే, సడ్డిరిగి పోయేలా రాళ్లు మోయిస్తారు; బండచాకిరీ అంతా నెత్తిని రుద్దుతారు. వింటున్నావురా అబ్బాయ్?

చంద్ర : వింటున్నాను. చెప్పండి.

సోమ : ఆ వయసులో అలా ఉండేది మనవస్థ. కాని నేనేం చేసేవాణ్ననుకున్నావ్?

చంద్ర : ఏంచేసేవారు?

సోమ : ఇంట్లో భోజనం సుష్టు ఎలావున్నా, పైని మాత్రం దొరికిందల్లా భక్షించీసేవాణ్ని.

చంద్ర : అంటే ఏంచేసేవారు?

సోమ : ఆకలెక్కువ, డబ్బుతక్కువ, జెబ్బసత్తువ ఉండి రికామీగా ఉన్న వెధవేం చేస్తాడో ఆ పన్లన్నీ చేసీసేను.

చంద్ర : అంటే?

సోమ : అంటే ఊరిమీద పడ్డవేఁ! రాజుగారితోట్లో మావిడికాయలు, నాయుడుగారి పొలంలో చెరుగ్గళ్లు, కరణంగారింట్లోవి బొప్పాసికాయలు, వీళ్ళింటిముందు జాంకాయలు, వాళ్ల పెరట్లోవి దబ్బపళ్లు, ఇక్కడ చల్దిపందిళ్లు, అక్కడ వనసంతర్పణ్లు, అన్నీ మనవే; ఎక్కడచూసినా మనవేఁ—దొంగతనవూఁ, దమాయింపు సెక్షనూను. రెండే పద్ధతులు. పల్లెటూరూ, చిన్నతనవూఁ కాబట్టి సరిపోయింది కాని మరాపన్లకే లక్షాయాభై మంది జెయిళ్ళకి పోతున్నారు.

చంద్ర : మంచి పన్లే చేసేవారే!

సోమ : అదంతా ఆ రోజుల్లో సంగతిరా అబ్బీ. ఇప్పుడు పూర్తిగా లొంగిపోయేను. అప్పుడా వయసులో పెళ్ళినాటి కెలా ఉండేవాణ్ని?! షెళషెళ్ళాడుతూ పరసలో ప్రభలా ఉండేవాణ్ని, మన సంగతంతా మానాన్న కనిపెట్టేడొరే! మనం మెట్రిక్కుడింకీ కొట్టించీడం, ఇంటిపట్టునుండకపోడం, డింగరాయి గొడ్డులా తిరగడం, చుట్టలు కాల్చడం, వగైరా వగైరా లున్నాయి చూసేవుకదూ? అవన్నీ కనిపెట్టేడొరే! కనిపెట్టేంచేశేడు? వీడి సంకటం అణిచిపారెయ్‌డానికి ఒకటే మార్గవఁనుకున్నాడు. అప్రకారం చేసీసేడు.

చంద్ర : ఏం చేసేరు?

సోమ : ఏం చేసేడా? పెళ్లిచేసీడు. మన్ని సాపు చెయ్యడానికి బెస్టు పద్ధతి కనిపెట్టేడు. దాన్తో మానాన్న అనుకున్న ప్రకారం సాఫైపోయేం.

[ఇంతలో వెనుక గదిలోంచి కామేశ్వరి ప్రవేశించి, గుమ్మందగ్గర నిల్చుండిపోయింది. ఆమెకి పద్దెనిమిదేండ్లుంటాయి. పల్చగా, వెడల్పుగా కాస్త పొడవుగా ఉంది. అందమైనదేనని చెప్పాలి. ఆసమయంలో ఆమెలో ఆత్రతా విచారవూఁకూడా కనిపిస్తున్నాయి]

సోమ : ఏం కామేఁశ్వరీ ఏం కావాలి?

కామే : టైమెంతయిందండీ?

సోమ : ఎంతరా అబ్బాయ్ అయిందీ?

చంద్ర : ఏడుంపావు.

సోమ : ఏడుంపావు.

కామే : (కొంచెంసేపు అక్కడే నిల్చుండి పోయింది ఏదో నిశ్చయానికి వచ్చినట్టుగా వీధిగుమ్మం వైపు నడిచింది. ఈలోగా చుట్ట ముట్టించేడు సోమనాథం.)

సోమ : ఏం కావమ్మ తల్లీ, ఎక్కడికి?

కామే : (ఆగి) ఇక్కడికే...లక్ష్మీదేవి గారింటికి.

సోమ : లక్ష్మీదేవెవరు?

కామే : నాకు తెలిసినామె.

సోమ : ఇప్పు డెందుకూ వెళ్లడం? భోంచెయ్యలేదు కామోసు.

కామే : వంటచేసేసేను, చెల్లిమాత్రం భోం చేసింది.

సోమ : మీ నాన్నేడీ?

కామే : పెరట్లో కూర్చున్నారు.

సోమ : వేగిరం వెళ్లి రామ్మా. ఇక్కడుంటే మీ నాన్నేడుపు, మీ అమ్మేడుపూ కాస్సేపెక్కడో అక్కడ కూర్చోన్రా.

[కామేశ్వరి వీధిలోకి వెళ్లింది. మరోక్షణానికి గదిలోకి వీధిలోంచి మరో కుర్రోడొచ్చేడు. ఇరవైయ్యేళ్ళు దాటుండొచ్చు, చాలా బలంగా ఉన్నాడు. నిక్కరూ. నిక్కర్లోపల చొక్కా వేసుకున్నాడు. బట్టలు మాసివున్నాయి. కాళ్లకి పాత ఎర్ర జోళ్ళున్నాయి. మేజోళ్ళు లేవు. రాగానే గుమ్మంలో జోళ్ళు విప్పుతున్నాడు.]

సోమ : ఏరా జగ్గన్నా డ్యూటీనించే నేవిఁట్రా రావడం?

జగ్గ : అవున్నాన్నా (అని జోళ్లువిప్పుకొని ముందు కొచ్చేడు.)

సోమ : భోగట్టా తెల్సిందా?

జగ్గ : తెల్సింది. దార్లో సీతారావుఁడు కనిపించి చెప్పేడు.

సోమ : సరి. వాడుకనిపిస్తే చావుకబురు తెలియక పోదు.

జగ్గ : పిల్లడు పొద్దున్నే పోయాట్ట, పాపం.

సోమ : మనచావులకి వేళా పాళా ఉంటుందట్రా. సంగుదొరికితే చాలు మన పీకలమీదికి దున్నపోత్తో సహా తయారయిపోతా డాధర్మరాజు. ఏవంటావురా శేఖరం బాబూ?

చంద్ర : అవునంటే.

జగ్గ : మాఁవయ్యేణ్ణాన్నా?

చంద్ర : పెరట్లో ఉన్నాడు.

సోమ : వెళ్ళు, అలావెళ్ళి వాణ్ణోసారి చూసిరా.

[జగ్గన్న ఇంట్లోకి వెళ్లేడు.]

సోమ : వాడెవడో తెలుసా?

చంద్ర : మీ అబ్బాయా.

సోమ : ఎలా పోల్చేవురా; నాలా ఉన్నాడనేనా?

చంద్ర : మిమ్మల్ని 'నాన్నా' అని పిలుస్తున్నాడు కదండీ, పోల్చడానికి ఇంకా ఏంకావాలి?

సోమ : అలాగా పోల్చేవు. నేనింకా ఏమిటో అనుకున్నాను.

చంద్ర : కుర్రవాడేం చేస్తున్నాడు?

సోమ : వాణ్ణి మెకానికల్లో పెట్టేసేన్రా అబ్బీ. పాసవడమేమో మెట్రిక్కు పాసయేడు. పైచదువు చదివిస్తే బాగానే ఉణ్ణు. కాని, బాబూ, అది నాతరవాఁ? మనం తూగ్గలవాఁ? అంచేత మెకానికల్లో పెట్టేసేను. ప్రస్తుతం హార్బర్లో ఇంకా తయారీలో ఉన్నాడు.

చంద్ర : ఏదైతేనేవిఁల్లెండి. ఏదోవిధంగా బతకడమే కదా కావల్సింది!

సోమ : కుర్రాడివేకాని నెంత్రుకలన్నీ పండిపోయిన వాళ్ళా చెప్పేవు. కాని అందరి కుర్రాళ్ళకి అలా అనిపిస్తుందట్రా. పడుచుకాలంలో తినడానికి మంచి తిండీ, వేసుకుందుకి నచ్చిన బట్టా లేకపోయినా, నచ్చిన చదువు చదవడానికి, నచ్చిన పిల్లని పెళ్ళాడ్డానికీ అవకాశం లేకపోయినా,ఎలాఉంటుందో తెలుసా?

చంద్ర : కష్టంగా వుంటుంది.

సోమ : "ఛీ వెధవ బతుకు, ఇదేంబతుకు" అనిపిస్తుంది. అనిపించక పోతే వా డెందుకూ పనికిమాలిన

వెధవన్నమాట. అనిపించి ఆ విచారానికి లొంగిపోతే వాడు మరీ ఎందుకూ పనికిరాని వాడన్నమాట. నిజవేఁనా?

చంద్ర : అవును.

[ఇలా మాట్లాడుకుంటూ ఉండగా కుటుంబయ్యగారి చిన్నకూతురు అమ్మలు గదిలోకొచ్చి మంచంమీద కూర్చొని తోపుడు బండీని చేత్తో అటూ ఇటూ తోస్తోంది. రెండు చేతుల్తోనూ ముందుకి తోస్తోంది. మళ్ళీ వెనక్కి లాక్కుంటోంది. ఆమెకో ఎనిమిదేళ్లుంటాయి. పరికిణీ, జుబ్బా, పొట్టి పిలక. మిక్కిలి దీనంగా కనిపిస్తోంది.]

సోమ : మావాడున్నాడే. లాంగేరకం కాదులే. నిన్నకాక మొన్న పుట్టేడు. ఇరవయ్యేళ్లింతే. అయితేనేం? కష్టవొఁచ్చినా సుఖవొఁచ్చినా తమాయించుకోగల్డు. ఏవీఁ తెలియనివ్వడు. పైకి తేలు.

చంద్ర : నెమ్మదైనవాళ్లా కనిపిస్తున్నాడు.

సోమ : కనిపించడవేఁ కాదు. నెమ్మదైనవాడే.

చంద్ర : ఈ కుర్రాడేనా పెద్దవాడు?

సోమ : దక్కినవాళ్ళలో వీడే పెద్దరా నాయనా. వీడి పైవాళ్లు ఇద్దరు మొగపిల్లలు. ఇద్దరూ పోయేరు.

చంద్ర : అరె! అలాగా?

సోమ : ఒకడు నాలుగేళ్లున్నాడు. ఇంకోడు రెండేళ్లే ఉన్నాడు. నాలుగేళ్లున్నవాడే పెద్దవాడు. వాడుండే వాడొరే శేఖరం బాబూ! దేదీప్యమానంగా యిలా సూర్యుడుదయించినట్టుగా ఉండేవాఁడా. పుట్టినప్పుడు శ్రీరామచంద్రుడిలా వుండేవాడు, విక్రమాదిత్యుడిలా వుండేవాడు అని చెప్తారు విన్నావా? వెధవది చెప్పుకోగూడదు కాని ఆ వర్ణనన్నింటికీ మావాళ్ళో స్పష్టంగా దాఖలా కనిపించిందనుకో. కాని యేం ప్రయోజనం? వాళ్లంతా గొప్ప గొప్పవాళ్ళల్లో పుట్టేరు. గొప్పవాళ్లయేరు. మావాడు నా కొంపలో పుట్టేడు. దౌర్భాగ్యుడైపోయేడు. వాడేవుంటే నా కిప్పుడిన్ని కష్టాల్లేకపోను కదా! ... వాణ్ని చూస్తూ రోజూ అనుకొంటూవుండేవాణ్ని- వీడేంచేస్తాడు చెప్మా పెద్దయాకా—అని. ఉద్యోగాల్చేస్తాడా, ఊళ్ళేలేస్తాడా? కొండల్ని పిండిచేస్తాడా, బంగారాన్ని పండించేస్తాడా? చదువులు చదివేస్తాడా, సంఘాన్నుద్ధరించేస్తాడా? అనుకొనేవాణ్ని. అల్లా ఆలోచిస్తూంటే వాట్లో మావాడు ఏది చెయ్యలేడనిపించేది. అన్నీ చేసేసి ఎంతో ఇదిగా వుంటాడనుకున్నాను. తను బాగుపడి ఓ పదిమందిని బాగుచేస్తాడనుకున్నాను. అవశ్యం నాకేదోవిధంగా సాయపడగలడనుకున్నాను. ఎంతో ఆశ పెట్టుకున్నాను. ఏంలాభం? నాబతుకువెధవబతుకైపోయింది. వాడలా వెళ్లిపోయేడు... చూడూ శేఖరం, నాయనా, మనకి పెద్దకొడుక్కదుటయ్యా టార్చిబేరరూ?! నే చచ్చేక నిజంగా వాడేకాని నిప్పుపట్టుకొని సాక్షాత్తూ అగ్నిదేవుళ్ళాగ ముందు నడుస్తూ ఉంటే ఎంత బావుణ్ను! పిల్లా పాపా ఆడా మగా అంతా ఎగబడి చూద్దురు గదా! వెధవది ఆరిపోయిన ఒత్తిని నన్ను కాదు చూడ్డం. ఆముందు నడిచే దీపాన్ని, ఆ వెలుగుని చూసి ప్రజ యావన్మందీ ఎంత సంబరపడే వారో కదా!... ఏవఁనుకుంటే ఏం ప్రయోజనం. వొరే ఏం ప్రయోజనం...

(అని కొంత సేపు మాట్లాడకుండా ఉండిపోయేడు సోమనాథం. మంచంమీద కూర్చున్న అమ్మలు తోపుడు బండీ మీంచి చేతులుతీసేసింది. వెక్కి వెక్కి ఏడవబోయి ఆపుకొని పరికిణీతో కళ్లు వత్తుకొంది. మళ్ళీ వెక్కింది. సన్నగా ఏడ్చింది. సోమనాథం ఒళ్ళు విదిలించుకొని లేచి ఆమె దగ్గరికి వెళ్లేడు.

సోమ : ఏడవకే అమ్మడూ ఏడవకే! ఎంతకష్టఁవొచ్చిందమ్మా మీకూ, ఎంతకష్టఁవొచ్చిందే బువ్వ తిన్నావే అమ్మలూ, బువ్వ తిన్నావా?

అమ్మలు: (ఏడుపు తగ్గించుకుంది కష్టంమీద, భోంచేసినట్టుగా తలవూపింది. 'ఊఁ' అంది)

సోమ : అక్కయ్య పెట్టిందా?

అమ్మలు: ఊఁ

సోమ : భోంచేయిస్సేవు కదూ. మరింక పడుకో అమ్మలూ పడుకో. అలా బజ్జో అలా బజ్జో (అంటూ ఆమెని పరుపులమీద తలపెట్టి పడుకోబెట్టేడు) అలా బజ్జో. చూడూ ఒచ్చేయేటికి నీకు మరో మంచి తమ్ముడొస్తాడూ, వాణ్ణి ఊరంతా ఎత్తుకు తిప్పుదువుగాని, ఏం? మరలా బజ్జో.

అమ్మలు కళ్ళు మూసుకు పడుక్కుంది.

సోమ : నేనిందాట్లా చెప్తున్నాను జ్ఞాపకఁ వుందా?

చంద్ర : ఏమిఁటి?

సోమ : పిల్లలు పోతే మనకెందుకంత కష్టంగా ఉంటుందో చెప్తున్నా కదూ

చంద్ర : అవును. ఏం చేతంటారు?

సోమ : చెప్తున్నా. ఏం చేతో మరి విను. మనకింత వరకూ వెళ్ళిన రోజులన్నీ దరిద్రపు రోజులే. అష్టకష్టాలూ పడ్డాం. నెట్టొన్న రోజులూ. మనకలాంటివే. ఇప్పుడుకూడా అష్టకష్టాలూ పడుతూనే ఉన్నాం. మంచేదైఁనా ఉంటే మనకి భవిష్యత్తులో వుండాలి. అవునా? మంచిరోజు లొచ్చేసరికి మనఁవున్నా లేకపోయినా మన పిల్లలుంటే చాలు మనఁవున్నట్టే లెక్క. అంచేత పిల్లలు పోయేరూ అంటే మనకి భవిష్యత్తే పోయిందన్నమాట. అందుకూ మనకంత కష్టంగా ఉంటుంది.

చంద్ర : చావంటేనే జెనరల్‌గా కష్టంగా ఉంటుంది కదండీ?!

సోమ : జనరల్ కష్టవేఁ కాదు; మన కదొక స్పెషల్ కష్టం. ఎలా అంటావా? చెప్తా విను. ఇందాట్లా చెప్పేను కదూ. వాడలా పోయేడు. వాడి తరవాత మరో పిల్లడు రెండేళ్ళవాడ్డా. ఎండిపోయి ఎలా ఉండేవాడంటే కునుకు నక్క మూసేపూ కునుకునక్కంటే కునుకు నక్కే అనుకో. పుట్టిందగ్గిర్నించీ జబ్బులూ, మందులూ, ఏడుపులూ రాగాలూను. తెల్లారేస్తే డాక్టరింటికి పరిగెట్టడం; మందులకోసం వేటాడ్డవూఁను. డబ్బు తగలడ్డం అటుంచు. టెంగకి టెంగా శ్రమకి శ్రమాను. అలా ఉందా? అలా వుండగా ఓరోజు ఆదివారం. మిట్టమధ్యాహ్నం. పన్నెండో ఒంటిగంటో అయుంటుంది. ఆదివారం కదూ; స్కూల్లేను. గదిలో అలాగే మంచం ఉంది. ఊరంతా తిరిగి తిరిగొచ్చి—ఇంకా అన్నం తిన్లేదు— అలా మంచంమీద కూర్చున్నాను. ఎదురుగ్గా వరండాలో దూలుకి గుడ్డవుయ్యాలలా ఉంది. అందులో కిరకిర చుట్టుకుపోతూ ఇలా పేగుల్తెగిపోయేలా ఏడుస్తున్నాడు పిల్లడు. ఆ పక్కనే మా ఆవిడ చాపేసుకు చాగోరింది; కొట్టేసినట్టుగా పడుకుంది. చలికాలం. నేలమీద కాలేస్తే జివ్వున లాగేస్తోంది. గదిలో కూర్చుంటే మంచుపెట్టెలో కూర్చున్నట్టుగా, మిట్టమధ్యాహ్నావేఁ గజగజలాడించేస్తోంది. నాకు ఒంట్లో నీరసంగా ఆకలిగా ఉందన్న గుర్తే లేదు. పిల్లణ్ణి ఎత్తుకుచూసేను. లాభం లేదు. ఉయ్యాల్లో పడుకోబెట్టి ఊపేను. లాభం లేదు. మరిహ వాణ్ణలా ఒదిలేసి ఒచ్చి మంచంమీద కూర్చున్నానన్నమాట. వాడి బాధేమిఁటో వాడు చెప్పలేడు; మనకి తెలీదు; ఏవీఁ చెయ్యలేవుఁ; ఆ ఏడుపు విన్లేవుఁ; మరిహ విన్లేక చెవులు మూసుకున్నాను. మూసుకున్నా అంతే. ఓంకారంలా ఏం చేసినా వినిపిస్తోంది. ఏం చెయ్యడంరా భగవంతుడా అని ఆలోచిస్తూ అలా కూర్చున్నాను. అదేదో కొత్తమందు కొని పట్రమ్మన్నాడు డాక్టరు. ఊరంతా తిరిగేను. దొరకలేదు. రెండ్రోజుల్లో ఒస్తుందని ఒహడన్నాడు. రెండ్రోజుల కిందటే అయిపోయిందని మరోహడన్నాడు. రెండ్రూపాయ లెక్కువవుతుంది, సాయంకాలం వొస్తే ఇస్తానని ఇంకోహడన్నాడు. పది రూపాయలు పోతేపోయిరి సరే బాబూ సాయంకాలం అలానే ఒస్తాను అన్చెప్పి ఇంటికొచ్చేసన్నమాట.

(అని చెప్పి కొంతసేపు ఏం మాట్లాడకుండా అటూ ఇటూ పచారు చేసేడు. ఆగేడు.)

సోమ : ఏవిఁటీ చెప్తున్నానూ?

చంద్ర : మందుకి మిమ్మల్ని సాయంకాలం రమ్మన్నాడు. సరేనని మీరింటికొచ్చేరు.

సోమ : ఒచ్చేనా! మరింక టూకీగా చెప్పేస్తా విను. మావాడలా ఏడుస్తున్నాడుకదూ. మావాడలా ఏడుస్తూనే ఉన్నాడు. నేనలా ఆలోచిస్తూ కూర్చుంటే, నీరసం చేతనో ఏం చేతనో ఎలా ఒచ్చిందో కాని నిద్దరొచ్చేసింది. పది నిమిషాలో, పావుగంటో, అంతకంటెక్కువ లేదు, అలా కునికేసేను. కునికేస్తే ఒళ్లంతా కొరడుబారిపోతున్నట్టనిపించింది. గుబుక్కున లేచేను. లేస్తే గుండెలు దడదడ కొట్టుకుంటున్నాయి. కాళ్ళూ చేతులూ గడగడ వొణుకుతున్నాయి. చూస్తే ఇంట్లో ఏదో తేడా కనిపిస్తోంది. ఇందాట్లా ఇల్లులా అవుపించడం లేదు. ఏవిఁట్రా అనుకున్నాను. గదిలో సామానన్నీ ఎక్కడివక్కడే ఉన్నాయి. చారేసిన వీధితలుపు చారేసినట్టుగానే ఉంది. చాప్మీద పడుక్కున్న మా ఆవిడ చాప్మీదే పడుక్కుంది. ఉయ్యాల్లో పిల్లడు ఉయ్యాల్లోనే ఉన్నాడు.

చంద్ర : అయితే మరేవిఁటయింది?

సోమ : హోరెత్తి పాశేసే సవుఁద్రవంతా ఒక్కసారి చల్లారిపోతే ఎలా ఉంటుంది? అలా అంత నిశ్శబ్దంగా ఇల్లంతా గోరీలా ఉంది. ఇత్తడి చెంబు, పాలగిన్నె; నల్లపిల్లి; చింకిచాప; నూనెబుడ్డి; మందుసీసా; అన్నీ కూడా—బల్లమీద గడియారం, వాకిట్లో ఎండ సమేతం—అన్నిటితోనూ ఇల్లంతా కూడా చచ్చిపడున్నట్టు పడుంది.

చంద్ర : ఏం జరిగిందేవిఁటి?

సోమ : ఏం జరిగిందా? పిల్లడు ఏడవడం లేదు. ఏం చెప్మా అని ఉయ్యాలా దగ్గర కెళ్ళి చూసేను. చూస్తే మరేఁవుంది? నేను పడుక్కుని లేచేలోపున ఇంట్లోకి మృత్యువొచ్చి వెళ్లిపోయింది. అదీ జరిగింది.

చంద్ర : అరె!

సోమ : అంతా అయిదు నిమిషాల్లో అతి నిశ్శబ్దంగా చడీ చప్పుళ్ళేకుండా జరిగిపోయింది. అంతేరా, అబ్బాయ్. చావుకాళ్లు చప్పుడు చెయ్యవు; చప్పుడు చెయ్యవు.

చంద్ర : అవును. చప్పుడు చెయ్యవు.

సోమ : సరి. అలా చూస్తే ఇంకేఁవుంది? ఇంకేం లేదు. ఛాప్టర్ క్లోజు. మరి మా ఆవిణ్ని లేపకుండా అక్కణ్నుంచొచ్చేసి మంచంమీద కూర్చున్నాను. పిల్లడు చనిపోడం, ప్రాణం లేనట్టు ఇల్లంతా అలా పడుండడం చూస్తే నాకు చెడ్డ భయఁవేసింది. నేను కూడా అలా కొయ్యయి పోతున్నట్టనిపించింది. బుర్ర గింయ్ఁ మంటోంది తప్ప వేరే ఆలోచనేవీఁ లేదు. మనసు కూడా మన్నయిపోతున్నట్టుగా అనిపించింది. భయంతో గిరత్తిపోయి అలా కూర్చుంటే అంతవరకూ ఎదురుగ్గా చింకిచాప్మీద పడుక్కున్న నల్లపిల్లి లేచి ఒళ్లు విరుచుకొని నడవలో కెళ్ళి పాలగిన్నె నాకుతోంది. గాలి ఒక్కసారి వెయ్యడంతో వీధితలుపు కదిలింది. మా ఆవిడ పడుక్కోడంలో అట్నుంచి ఇటు తిరిగి పడుక్కుంది. అవతల సందు మలుపులో కిళ్లీకొట్టు దగ్గర కాబోలు ఎవరో గ్రామఫోనుపాట పెట్టేరు. ఎక్కడ్డో కాని పిల్లలంతా గొల్లుమని నవ్వేరు. దాన్తో మళ్లీ మామూలు ప్రపంచంలో పడ్డాను. పిల్లడు పోయాడని మనసుకి స్పష్టంగా బోధపడింది. దాన్తో నాకేవిఁటొచ్చిందనుకున్నావు? ఏవిఁటొచ్చిందో చెప్పుకో చూదాం?

చంద్ర : విచారం ముంచుకొచ్చుంటుంది.

సోమ : విచారవూఁ కాదు. ఏడుపూ కాదు.

చంద్ర : మరేవిఁటి?

సోమ : మరేవిఁటా? రిలీఫ్ అంటారే, అదీ; రిలీఫొచ్చింది. ఏదో ఒకటి తేలిపోయింది కదా అనిపించింది. అంతే కాదు. మరింక డాక్టర్ల కోసం పరిగెట్టక్కర్లేదు, మందులకోసం తిరగక్కర్లేదు కదా అనిపించింది. ఆఖరికి, హమ్మయ్య సాయంకాలం పది రూపాయలూ పోసి ఆ మందేదో అది కొనక్కర్లేదు కదా అనిపించింది.

చంద్ర : నిజం?

సోమ : నీ మీద ఒట్టు. నిజంగా అలా అనిపించింది. దాన్తో ఏడ్చిపోయేనొరే. అంతవరకూ ఏడుపు రాలేదు. కాని ఆ మీదట నేలంతా దొర్లి దొర్లిపోయేను. "పిల్లడిప్రాణంకంటే పది రూపాయల డబ్బు లెక్కువైపోయాయా నాకూ? మా చేత ఎలాటి బతుకులు బతికిస్తున్నావురా భగవంతుడా" అని గోల గోల పెట్టేసేను. నూరుగురు కొడుకులూ చచ్చిపోయినప్పుడు ఆ ధృతరాష్ట్రుడైనా అలా ఏడ్చుండడు. వీధంతా గగ్గోలెత్తిపోయింది. తలుపుల్తోసుకుని ఇంట్లోకి జనమంతా తిరగబడిపోయేరు. కాని నన్నెవడికైనా పట్ట శక్యమైంతేనా? ఆ బతికిన రెండేళ్ల బతుకులోనూ వాడికి తాగడానికి పాల్లేకపోడం, ఆడుకుందికి బొమ్మల్లేకపోడం, చలేస్తే బట్టల్లేకపోడం, జబ్బుకి మందుల్లేకపోడం, ఏడుస్తే అంత చిన్నవాడికీ దెబ్బల్తప్పకపోడం, ఆఖరికి వాడు చస్తేనే నయం అనిపించడం అన్నీ తల్చుకు తలుచుకుని రావణాయేడుపు ఏడ్చేసేను. అందుకురా బాబూ చెప్తున్నాను. జనరల్ కష్టమేం కాదు. చావంటే మనకదొక స్పెషల్ కష్టం. ఇప్పుడొప్పుకుంటావా?

చంద్ర : అవును.

[జగ్గన్న లోపల్నుంచి వచ్చాడు]

సోమ : ఏమిరా అబ్బాయ్. ఇంటికెళ్తున్నావా?

జగ్గ : వెళ్తున్నా.

చంద్ర : మరి నేనూ వెళ్ళొస్తానండీ.

సోమ : నువ్వుండరా. (జగ్గన్నతో) నువ్వెళ్ళా జగ్గన్నా.

[జగన్నాథం వెళ్ళిపోయేడు]

చంద్ర : నేనూ వెళ్ళాలండీ. ఆలస్యమైతే హోటలు కట్టేస్తారు.

సోమ : కట్టేస్తే మా ఇంట్లో భోంచేదువుగాని.

చంద్ర : ఇంటికి పోదామంటే చాలాదూరం పోవాలి కూడాను.

సోమ : అంతదూరంలో ఎక్కడుంటున్నావ్?

చంద్ర : పాత్రుడిగారితోట్లో కొత్తగా చిన్నిల్లు కట్టేరు, చూడండి, అక్కడందులో ఉంటున్నాను.

సోమ : ఊరి కొసనా?

చంద్ర : అవును ఊరికొక్కసే అది.

సోమ : ఇరస్తా పరస్తా ఇళ్ళులేవు. ఇంట్లో సాయానికి రెండో మనిషిలేడు కాబోలు? ఎవడైనా వచ్చి తన్నినా దిక్కుండదే!

చంద్ర : ఆఁ మన్నెవడొచ్చి తంతాల్లెండి.

సోమ : అలా అనకు.

చంద్ర : ఆవూసెంగుకు లెండి. మరినాకు వేళవుతూంది. పోతాను. కుటుంబయ్య గారితో చెప్పండి.

సోమ : నీతో చిన్న విషయం మాట్లాడాల్రా, ఒక్కయిదు నిమిషాలు కూర్చుందూ.

చంద్ర : మరదేదో వేగిరం చెప్పండి.

సోమ : అలా కూర్చో మరి.

చంద్ర : అలాగే కూర్చుంటా లెండి (అని కూర్చున్నాడు) మరి వేగిరం చెప్పండి.

సోమ : ఏం లేదు. వెంకట్రమణయ్యని నీకు తెలుసు కదూ.

చంద్ర : బావుందండీ, ఆయనకి నేను సెక్రెటరీని కదా. ఆయన్ని తెలుసా అని అదొక ప్రశ్నా?

సోమ : వాణ్ణి నీకు తెలుసా అని అడగడం లేదురా బాబూ, అలా కోప్పడతావేంవిటి? బాగా తెలుసుకదా. అంచేత ఓ వుపకారం చేసిపెట్టమంటున్నాను.

చంద్ర : ఏమిటా ఉపకారం?

సోమ : మీవాడి దగ్గిర నాకో అయిదువందలప్పుపుట్టించాలి, అంతే.

చంద్ర : అయిదు వందలా?

సోమ : అవును,

చంద్ర : అప్పా?

సోమ : అప్పే.

చంద్ర : లాభం లేదు.

సోమ : లాభం లేదూ?

వచ్చే కాలం

చంద్ర : చెప్తున్నాకదూ? లాభం లేదు.

సోమ : ముందే అపశకునం పలకాల్రా? పోనీ ఏదో మాట్లాడావనైనా అనకూడదూ?

చంద్ర : అతని సంగతి తెలుసు కాబట్టి ముందే చెప్పేను.

సోమ : ఆపాటుపకారం చేసిపెట్టలేని వాడివి నువ్వేం సెక్రెటరీవిరా?!

చంద్ర : మీకూ నాకూ ఉపకారం చేసిపెట్టడానికే డబ్బుగణించేడనుకుంటున్నారేవిఁటి వెంకట్రావణయ్యా?

సోమ : మరంత డబ్బూ మూటకట్టుకు పోతాడా ఏవిఁటి?

చంద్ర : మూటకట్టుకు పోడు. పెద్దకోడలి పోకులికీ చిన్నకొడుకు గుర్రప్పందేలకీ మూటకట్టిందిస్తున్నాడు.

సోమ : వాళ్ళలా అయితే చావనిగాని, ముందు నేనడిగిన మాటేవిఁటంటావు? లాభం లేదంటే ఊరుకునేది లేదు.

చంద్ర : అయితే, చూద్దాంలెండి.

సోమ : మాదాంలెండి, గీదాంలెండంటే పనికిరాదు. ఇది చాలా జరుగురు విషయం. నాకేవీఁ కరచరణాలాడ్డం లేదు. ఇప్పణ్ణువ్వక్కడపడి తీరాలి. ఉ...హూఁ అండానికి వీల్లేదు. తెల్సిందా?

చంద్ర . అయిను వందలూ ఎందుకేవిఁటి? సంగతేవిఁటో కొంచెం చెప్పండిమరి.

సోమ : అపశకునం మాటలాడ్డం తప్పించి సంగతేవిఁటో వింటేనా మర్నువ్వూ?

చంద్ర : వింటున్నా చెప్పండి.

సోమ : ఇప్పుడు, మావాడు జగన్నున్నాడు మా సేవు కదూ?!

చంద్ర : మానీను. అతని కేవిఁటొచ్చింది?

సోమ : వాడికేవీఁ రాలేదు. పెళ్ళీడొచ్చింది.

చంద్ర : పెళ్ళి చేస్తున్నారా?

సోమ : చేస్తున్నారా అంటే ఇప్పుడిప్పుడే చెయ్యడం లేదు. ఇహ ముందుకి చెయ్యాలి. సమ్మంధాలు రావడవేఁమో ఒస్తున్నాయి. అయితే పైకి చెప్పడు కాని వాడి మనసులో చిన్న దొకటుంది.

చంద్ర : చిన్న దొకటంటే ఏవిఁటి?

సోమ : (కొంచెం నెమ్మదిగా) మా కుటుంబం కూతురు కావేశ్వరుంది కదూ?

చంద్ర : అవును, కావేశ్వరి.

సోమ : చిన్నదొకటుండడం అంటే, అదీ విషయం. బోధపడిందా?

చంద్ర : బోధపడింది.

సోమ : అదంతా నా అంచనాలేస్మా. వాడెక్కడా తేల్లేదు. ఎక్కడైనా అనేవు గనక.

చంద్ర : బావుందండీ. నేనెందుకూ ఎక్కడైనా అంటం?

సోమ : మాట వరసకన్నాను. అయినా వీడు చూస్తే మెట్రిక్కే చదివేడు (నెమ్మదిగా) అది చూస్తే కాలేజీలో ఇంటర్మీడియేటు చదువుతోంది.

చంద్ర : దానికేవిఁటైంది.

సోమ : దానికేం లే?! (నెమ్మదిగా) ఎక్కువ చదువైతే ఏలుకోలేడా ఏవిఁటి?

చంద్ర : బాగా చెప్పేరు.

సోమ : అయినా ప్రస్తుతప్పరిస్థితుల బట్టి దానికలా అనిపించవచ్చాడు.

చంద్ర : అవును మరి.

సోమ : అంచేత ఆ సంగతలా ఒదిలెయ్. ఇప్పుడు వాడిగురించి కాదీ తొందరంతాను.

చంద్ర : మరెవరి గురించి?

సోమ : వాడి తరవాత ఆడపిల్లుంది. దానికిప్పుడు పెళ్ళి చేసెయ్యాలి. మొన్నీమధ్యే దానికి పద్దెనిమిదో యేడు కూడా ఒచ్చింది. మరిం కాలస్యం చేస్తే మంచిది కాదు. పిల్లలకి మనం ఏ కాలాని కది సమకూర్చక పోతే ఇహ వాళ్ళంతట వాళ్ళు వెళ్ళి అది తెచ్చుకుంటారు. ఏది మంచిదీ అంటే నే చెప్పలేను. కాని మన మీద ఆ పూచీ కొంతవరకూ ఉందంటావా, లేదంటావా?

చంద్ర : ఉంది.

సోమ : అంచేత పెళ్ళి సమ్మంధం కుదుర్చుకొచ్చేను. పెళ్ళికొడుకు మంచివాడూ బుద్ధిమంతుడూను, ఆరోగ్యంగా ఉన్నాడు. నౌఖరీ చేసుకొంటున్నాడు.

చంద్ర : ఏంచేస్తున్నాడు ?

సోమ : ఎలాగో అలాగ కష్టపడి రెయిల్వేలో దూరేడు. ప్రస్తుతం ఫైర్ మన్‌గా చక్రధర్‌పూర్లో ఉన్నాడు. ఏదో చిన్న నౌఖరీ వే అనుకో. కాని ఎప్పటికో అప్పటికి డ్రైవర వకమాన్డు. విన్నావా ? మరిహ ఒచ్చే మాఘ మాసంలోతప్ప ముహూర్తాల్లేవుట. ప్రస్తుతం నాదగ్గిర కొంతుందనుకో. కాని మరో అయిదువందలైనా ఉంటేగాని కథనడవదు.

చంద్ర : అయితే వెళ్ళి వెంకట్రమణయ్యని అడగమంటారా ?

సోమ : నువ్వెందుకూ అడగడం ? కావలసినవాణ్ని నేనేవెళ్లి డుగుతాను. నువ్వుకొంచెం రికమెండేషను చేసిపెట్టాలి. పక్కనుండి మద్దత్తియ్యి; చాలు.

చంద్ర : సరే చూదాం.

సోమ : ఇవాళ రాత్రి...

చంద్ర : మరిప్పుడేవెళ్ళాలంటే కుదరదుస్మండీ.

సోమ : ఇవాళ రాత్రసలు కుటుంబయ్యని తీసుకొని వెళ్దామనుకున్నాను. మీ రవణయ్యకీ మాకుటుంబయ్యకీ కొంచెం దూరబ్బంధుత్వం ఉంది తెలుసుకదూ ?

చంద్ర : అవునెప్పుడో కుటుంబయ్యగారే చెప్పేరు.

సోమ : మీవాడు పైసాఉన్నవాడూ ఎక్కువ్వాడూను. వీడుచూస్తే—ఈయిల్లూ వాకిలీ ఈ సంసారం.—ఎలాఉన్నాడో చూసేవు కదూ. వాడు కొంపమీదఉన్నాడు. వీడు గోర్జులో ఏడుస్తున్నాడు. అయినా ఏదో వీణ్ని తీసుకుపోయి తంటాలుపడదామనుకున్నాను. వీడిస్థితిమాస్తే ఇప్పుడిలాఉంది. వీణ్నింత వేగిరం రమ్మనా లేవు. కదిలే పరిస్థితిలో లేనూలేదు. చూసేవా ? మరి భారంవంతా నీదే.

[ఇంతలో కుటుంబయ్యొచ్చి మంచంమీద కూర్చున్నాడు.]

సోమ : ఓయ్, కుటుంబం, మరి మనవాడు శేఖరాన్ని తీసుకువెళ్తానోయ్.

కుటుం : ఎక్కడికి ?

సోమ : రవణయ్యదగ్గరికి.

కుటుం : ఎందుకూ ?

సోమ : ఇప్పుణ్ణేకేదీ జ్ఞాపకం ఉండదుమరి; అయిపోయిందేదో అయిపోయింది; ఇహ విచారిస్తూ కూర్చోకు. తెలిసిందా?...ఓయ్ శేఖరం మరి మనం నెప్పుడువెళ్ళడం ?

చంద్ర : అతని కెప్పుడు వీలుగాఉంటుందో తరవాచ్చెప్తాను.

సోమ : తరవాతా గిరవాతా అంటే మర్లాభంలేదు. రేప్పొద్దున్నే ఒచ్చేస్తాను. నువ్వూ ఉండక్కడ.

చంద్ర : రేప్పొద్దున్నే ?

సోమ : మరాలస్యం ఎందుకూ ? వేగిరం పండో కాయో ఏదోతేల్చేసుకుంటే తీరిపోతుంది. ఏమంటావు ?

చంద్ర : సరి, మీ ఇష్టం.

సోమ : మరైతే రేపెన్నిగంటలకి రమ్మంటావు ?

చంద్ర : రేపుఉదయం సరిగ్గా పదిగంటలకిరండి. నేనూ అక్కడేఉంటాను.

సోమ : ఉండాలిస్మీ—మర్చిపోయేవుగనక.

చంద్ర : ఉంటాను. మీరుమాత్రం పదోగంటకల్లా రావాలి.

సోమ : రానూమరీ ? ఇదేంనాపనా, మరోడిపనా ?

చంద్ర : కుటుంబయ్యగారూ, మరి నేవెళ్లొస్తాను. మీరలా బెంగపెట్టుకూర్చోకండి. కొంచెం ధైర్యంగాఉండాలి, మరి నేనొస్తాను.

కుటుం : (లేచినిల్చొని) వెళ్లిరానాయనా. మాటామంతీ ఆడకుండా ఇందాకా నిన్నిక్కడ కూచోబెట్టి వెళ్లిపోయేను. ఏమనుకోకు.

చంద్ర : ఎంతమాటన్నారు. మరొస్తాను.

సోమ : వెళ్ళొబాబూ వెళ్లు. రేప్పదిగంటలు. మర్చిపోకు.

[చంద్రశేఖరంగుమ్మంపై పునడిచేడుఅంతట్లో కామేశ్వరి వీధిలోనుంచి తిరిగివచ్చింది. వస్తూనే జోగుతూ గదిమధ్యకివచ్చి పడిపోయింది. ఆఁ ఆఁ అంటూ కుటుంబయ్యా సోమనాథమూ ఆమెదగ్గరికి పరిగెట్టేరు. శేఖరం గాభరాగా అక్కడికి వెళ్లేడు. తెర]

2

* * రమణయ్యగారింట్లో పెద్ద హాలు. అందులోనుంచే మేడమీదికి మెట్లు. హాలుమధ్య పాతవి కొన్ని సోఫాలున్నాయి. సోఫాల పక్కన చిన్న చిన్న బల్లలూ, వాటిమీద యిత్తడి, మార్బులు, దంతం వగైరాలవి చిన్న చిన్న ఫాన్సీ బొమ్మలున్నాయి. అడుగున తివాసీ పాతది. గోడల్ని అద్దాలూ, కొన్ని పెద్ద ఫోటోలు. విక్టోరియామారాణీ చిత్రం ఒకటి పెద్ద ఫ్రేంతో ఉంది. గోడగడియారం ఒకటుంది. ఉదయం తొమ్మిది గంటలు దాటింది. కుడిచేతివైపు బల్లమీద రేడియో ఉంది, పాత సెట్టు, ద్వారాలకి బ్లూ కర్టెన్లు ఉన్నాయి. సోఫాలమధ్య ఓ పెద్ద బల్ల వుంది. దానిమీద కొన్ని పేపర్లూ కాయితాలూ ఉన్నాయి. చంద్రశేఖరం సోఫాలో కూర్చొని పేపరు చదువుతున్నాడు. ఇంతలో మేడమెట్లు దిగి మోహానొచ్చేడు. వాడూ శేఖరం వయసువాడే. అందగాడేనని చెప్పాలి. మనిషిలో 'డాష్' ఉంది. చలాకీగా ఉన్నాడు. నిద్రలేచి ఆట్టేసేపయినట్టుగా లేదు. స్నానం గీనం చేశాడనుకో వీలులేదు.

మోహ : గుడ్‌మాణింగ్ బాబ్.

చంద్ర : (పేపరు చదువుతూనే) గుడ్మాణింగ్.

మోహ : (సోఫాలో కూర్చొంటూ) నరసనా, నరసన్నా!

నర : (లోనుంచి) చిత్తం బాబయ్యా (అని జవాబిచ్చి హాల్లోకి వచ్చేడు) ఏం బాబూ కాఫీయా?

మోహ : సిరఫ్ కాఫీ, టిఫినొద్దన్చెప్పు. ఏం శేఖర్ నీక్కాని టిఫీను కావాలా?

చంద్ర : కావాలా అని అడక్కుండా ఇచ్చిన్నాడు తీసుకుంటాను.

మోహ : పోరా, నర్ సనా, పంతుల్ని ఒక్కటే కాఫీ పట్రమ్మను. తెలిసిందా వెళ్లు. ('చిత్తం' అంటూ నరసన్న వెళ్లిపోయేడు) అడిగితేకాని అమ్మయినా పెట్టదుట.

చంద్ర : ఆఖరికి తల్లొచ్చి అడిగినా నువ్వేదీ ఇయ్యావు.

మోహ : అలాగే అనుకో, నాకొచ్చిన్నష్టవేం లేదు. అసలు నన్నొచ్చి అడగడానికి తల్లే లేదుగా. అంచేత ఆ ఇబ్బందేం లేదు.

చంద్ర : పిల్లొచ్చి బిచ్చంవడుగుతే వెయ్యావు నువ్వు

మోహ : వెయ్యను.

చంద్ర : ఆడపిల్లొచ్చి అడుగుతే... -

మోహ : తప్పక వేసేస్తాను.

చంద్ర : ఏవింటి వేసేస్తావు?

మోహ : ఏదడుగుతే అదిచ్చేస్తాను.

చంద్ర : ఒట్టినే ఇస్తావా?

మోహ : ఒట్టినే ఎందుకిస్తానూ? ఏతత్కించిత్ ఎంకరేజిమెంటు ఉన్న పక్షంబుననే ఏదైననూ ఇచ్చెదగాక.

చంద్ర : నువ్వే ఇచ్చేవాడివి! అట్నుంచెవ్వైనా ఒస్తే లాగుతావుగాని కాణీ ఒదుల్తావా?

మోహ : ఆల్ రైట్రో అబ్బాయ్! ఎందుకీ నూటిపోటీమాటలన్నీనూ. నేను స్వార్థపరుణ్నే. సరిపోయిందా? నీకు తృప్తేనా?

చంద్ర : స్వార్థపరుడివని చెప్పుకుంటిరగడం అదో గొప్ప కాబోలు.

మోహ : నాచేత ఒప్పించడానికేకదూ నీ ప్రయత్నమంతాను. సరే. ఒప్పేసుకున్నాను. నాకూ (ఒళ్ళువిరుచుకుని) హిపాక్రసీ ఇష్టంలేదురా భాయ్. అదంతా ఓల్డర్ జెనరేషన్ గాళ్లది. ఇప్పుడందరం ఓపెన్లో కొచ్చేసేం. నగ్న స్వార్థయుగం ఇది.

చంద్ర : ఈబట్ట విప్పుకున్న స్వార్థపరుల్ని మరీమాళ్లేకుండా వున్నాం (పేపరు మడతపెడుతూ) రాత్రి ఏనగ్న నాట్యంబున కేగితివి. కళ్లలా పీక్కుపోయేయి.

మోహ : ఎందుకురా అబ్బాయ్ ఆ జలసీ? చాతనైతే నువ్వూ రాకూడదూ?

చంద్ర : వేసుకుందికి బట్టల్చాలక నే చస్తున్నాను. అన్నీ ఉండీ నువ్వు గుడ్డవిప్పుకు గెంతుతున్నావు. నీ ఆహ్వానానికి మెనీ థాంక్స్. నా కక్కర్లేదు.

[పంతులు ట్రేలో కాఫీ పట్టుకువచ్చి బల్లమీద పెట్టి వెళ్లిపోయేడు]

మోహ : (కాఫీ తాగుతూ) నీకీఉద్యోగం ఇప్పించడం నాదిరా తప్పు.

చంద్ర : ఏం? ఏం చేసేన్నిన్ను?

మోహ : జీతం పుచ్చుకొని మరీ సతాయిస్తున్నావు నన్ను. ఆడింగ్ ఇన్సల్ట్ టు ఇంజరీ, ఆ పేపరిలా ఇయ్యి.

చంద్ర : చదవాలంటే ఇక్కడకొచ్చి పట్టుకెళ్లు.

మోహ : నువ్వియ్యవా?

చంద్ర : ఇయ్యను.

మోహ : నర్సవా, నరసనా!

నర : (లోనుంచి) చిత్తం బాబయా (అంటూ వచ్చేడు) ఏం బాబూ?

మోహ : ఆ పేపరిలా ఇయ్యి.

నర : ఏది బాబూ?

మోహ : ఆ సోఫామీద్ది.

[నరసన్న పేపరు తీసి మోహాను చేతికిచ్చేడు. మోహాను కాఫీ తాగేసి కప్పూ సాసరూ బల్లమీద పెట్టేసి పేపరు తీసుకున్నాడు. కప్పూ సాసరూ పట్టుకొని నరసన్న వెళ్లిపోయేడు.]

చంద్ర : ఇక్కడున్న పేపరు తీసుకుందికి నౌఖర్ని పిలిపించేవే కాని సోఫానుంచి కదిలేవు కాదు. నిన్నేమనాలి?

మోహ : ఏమీ అనొద్దు. నౌఖర్లుండగా నే నెందుకు కదలాలి?

చంద్ర : ఆడపిల్లల వెనకాల పరిగెట్టినప్పుడు ఎక్కడికి పోతుందో ఈ బద్ధకమంతా?

మోహ : ఒరేయ్ అబ్బాయ్!

చంద్ర : ఏమిటి?

మోహ : అస్మదీయ ప్రాణస్నేహితుడవే కదా నీవు?

చంద్ర : అయితే?

మోహ : అవును కాబట్టి మరింక అట్టే మాట్లాడకు. మంచువలె, నిప్పువలె గాంధీమహాత్మునివలె నువ్వూ పవిత్రమైన వాళ్లా మాట్లాడతావేమిటి? ఒంటికంటివాడి భార్యారత్నం కోసం భారీగోడ దూకబోతే ఏమిటయిందో మర్చిపోయేవు కాబోలు.

చంద్ర : షటప్. మర్చిపోయేనని నేనన్లేదు.

మోహ : సుబాహుడూ దీర్ఘకాలుడూ కర్రలుచ్చుకు వెంట తరలినప్పుడు నీ బద్ధకమంతా ఎక్కడికి ఎగిరిపోయిందప్పుడు? మైలు రేసులో ఫస్టు ప్రైజు కొట్టేసేవు జ్ఞాపకం ఉందా?

చంద్ర : నన్ను నాకు తెలుసు కాబట్టే నిన్నూ నాకు తెలుసు.

మోహ : అందుకే అట్టే వాక్కుని చెప్తున్నాను.

చంద్ర : నేను తెలిసి బుద్ధి పూర్వకంగా ఎవడికీ అపకారం చెయ్యలేదు.

మోహ : మీ పల్లెటూళ్ళో నీకు అమ్మమ్ముందా?

చంద్ర : ఉంటే?

మోహ : అక్కడకెళ్ళి చెప్పు ఈ కబుర్లు. మిత్రరత్నమా, అట్లు చేయుము.

చంద్ర : సరే చేస్తాగాని, నువ్వింకా రన్నింగ్ ప్రాక్టీస్ చేస్తూనే ఉన్నావు. సాకం మానీ లేదు.

మోహ : చెప్తున్నా కదూ. నాకు హిపాక్రసీ ఇష్టం లేదు. ఆడపిల్ల, పందెపుగుర్రం, మందుసీసా

ఈ మూడున్నూ ఈ జీవికి ప్రాణంబులు. అవి లేనిచో ఈ ధనమేల, ఈ బ్రతుకేల?

చంద్ర : శాబాష్ ! మీ ఫాదర్‌తో అలా చెప్పు.

మోహ : భయపడుతున్నావా ? అవసరమైతే చెప్పగల్ను.

చంద్ర : వాటికోసమే కాబోలింతాస్తి మీ నాన్న గడిస్త?!

మోహ : తప్పక దండిక్కా నీకు నెలనెలా జీతం ఇచ్చుకోగా లేంది, వాటికి నాకిస్తే నేనా ఏమిటి ముప్పాస్త?

చంద్ర : ఏం కనిపించినా నా జీతమే కనిపిస్తుంది నీకెప్పుడూను. అలాంటివాడివి నా కెందుకిప్పించేవూ ఈ ఉద్యోగం ?

మోహ : ఎలాగా ఎవడో ఒకణ్ని వేసుకు నేప్పుడు మనవాణ్ని వేసుకుంటే మంచిదనుకున్నాను. నీ పేరు చెప్పడం నాదే పొరపాటు. ఉపకారం చేసినందుకు దమ్మిడీ ఎత్తు విశ్వాసం లేదు నీకు. దవార్ట్ ఫెయిత్ లెస్.

చంద్ర : నేన్నీకు చెయ్యాల్సిన ప్రత్యుపకారం ఏమిటో కాస్త చెబ్దూ.

మోహ : సెక్రటరీవికదా ! తండ్రిచేత ఓ నూర్రూపాయలైనా ఎప్పుడైనా కొడుక్కిప్పించగలిగేవా ? నీ హితుడికి అవసరాని కెన్నడైనా ఓ పాతిక రూపాయలైనా ఇచ్చేవా? ఏ గుడ్డూ లేదు.

చంద్ర : కొడుకువి ! వెళ్ళి నువ్వే అడగరాదూ !

మోహ : అన్నయ్యకి సంచుల్నించులు పమ్మిస్తాడు. పైవాడివి నీకైనా ఇస్తాడు. నాకంటే నే ఎక్కళ్లేని దరిద్రవుం ఒచ్చేస్తుంది.

చంద్ర : నీమొహంచూస్తే ఇవ్వ బుద్ధిపుట్టదుమరి.

మోహ : అలాగే అలాగే. ఎందుకివ్వ బుద్దిపుట్టదో చూస్తాను. అన్నయ్య కీమధ్య మళ్లీ ఎంత పమ్మించేడు ?

చంద్ర : నీకెందుకూ ఆ విషయం ?

మోహ : అన్నయ్యెక్కడున్నాడు ?

చంద్ర : మీ అన్నెక్కడున్నాడో నీకు తెలీకపోతే నాకా తెలుస్తుంది.

మోహ : పెళ్లికాకముందే వాడు నా అన్నయ్య. పెళ్లయాక ఒదినెకి మొగుడే. ఎక్కడున్నాడేమిటి ?

చంద్ర : ఎక్కడికి వెళ్లేడో తెలుసుకదూ !

మోహ : అక్కడే ఉన్నాడా ?

చంద్ర : అక్కడే ఉన్నాడు.

మోహ : ఏంచేస్తున్నాడు ?

చంద్ర : సేనటోరియంలో ఉన్నాడు.

మోహ : సేనటోరియంలోనా !!

చంద్ర : అవును.

మోహ : గుడ్ గాడ్ ! ఏమిటొచ్చింది ?

చంద్ర : ఏమిటొస్తే సేనటోరియంలో ఉంటారు ?

మోహ : జబ్బా ?

చంద్ర : జబ్బే ! మీ ఫాదరు చెప్పలేదూ ?

మోహ : ఫాదరు నాతో మాట్లాడితేగా !...ఏమిటి జబ్బు ? సీరియసా ?

చంద్ర : సీరియసేం కాదట.

మోహ : ఏమిటి జబ్బసలు ? టీ బీ వా, టైఫాయిడా న్యుమోనియావా ?

చంద్ర : వివరాలు మీ ఫాదర్నడుగు. ప్రమాదం లేదని మాత్రం నేను విన్నాను.

మోహ : మైగాడ్ ! నాకింతవరకూ ఏమీ తెలీలేదే ! అయినా అన్నయ్యకి బుద్ధిలేదు.

చంద్ర : ఏం ?

మోహ : లేదంతే.

చంద్ర : ఆ. లేకపోడం నీకేం తెలుసు?

మోహ : ఆ పెళ్లాడ్డంలో తెలీడం లేదూ?

చంద్ర : పెళ్లాడ్డమే తప్పా?

మోహ : ఆఁ, తప్పే. వీడు సరిగ్గా ఫారిన్ వెళ్ళే సమయానికే ఆవిడగారికి వీడిమీద 'లవ్' పుట్టుకొచ్చేసిందిట లవ్వు. వీడో ఫూలు కాబట్టి నమ్మేసేడు.

చంద్ర : నీకైతే లవ్ అక్కర్లేక పోవచ్చు.

మోహ : అక్కర్లేదు. మనకి లవ్ గివ్ జాన్తానై. ఆ వేషాలు మందగ్గిర కుదరవు.

చంద్ర : నువ్వు సినికల్ ఫెలోవి. అలానే మాట్లాడతావు మరి (అంటూ రేడియోవైపు వెళ్లేడు.)

మోహ : సినికలే అనుకో. నాకేం ఫరవాలేదు. కాని ప్రేమా గీమా మందగ్గిర పనికిరాదు. ఆ పేరు చెప్పి మన్నెవరైతే టోపీ వెయ్యలేదు.

చంద్ర : నీలా చాలామంది చెప్పేరు కబుర్లు.

మోహ : మన వ్యవహారం మందంతా ప్యూర్లీ బిజినెస్ లైక్. ప్రేమా గీమా జాన్తానై.

చంద్ర : నిదంతా కిరాయి వ్యవహారం.

మోహ : అది బెటరు. అక్కడి కక్కడ వ్యవహారమంతా ఫైసలైపోతుంది. ఆ తరవాత నువ్వెవరో నేనెవరో! చీకూ చింతా ఏమీ ఉండదు. ఈ ప్రేమించే ఆడవాళ్ళయినా నిన్నూ నన్నూ చూసి ప్రేమిస్తారనుకున్నావా? ఏమిటి? మా క్లబ్బులో ముసలాడు బ్రహ్మచారోహ డున్నాడు.

చంద్ర : ఎవడు, బట్టతల బ్రహ్మయ్యేనా?

మోహ : నీకూ తెలుసునేమిటి వాడు? వాడే.

చంద్ర : వాడూ ఓ బ్రహ్మచారే, నువ్వూ ఓ బ్రహ్మచారివే!

మోహ : సరే వాడేవేం వెధవపనులు చేస్తే మనకేల? వాడు చెప్పింది మాత్రం నిజం.

చంద్ర : ఏ స్టేషన్నించీ రాడంలేదు గుడ్ మ్యూజిక్కు.. —ఆఁ, ఏమిటంటాడూ బట్టతల బ్రహ్మయ్య?

మోహ : అల్టిమేటుగా ఆడదానికి ఇల్లూపిల్లలూ కావాలంటాడు.

చంద్ర : అలా కావాలండం తప్పా?

మోహ : తప్పో రైటో నాకు తెలీదు కాని ఆడపిల్ల వాటికోసమే. ప్రేమ-టెక్నిక్కంతా మన మీద ప్రయోగిస్తుంది. హాయిగా వుండడానికి పెద్దమహలూ, బాంకులో దాచుకొని వాడుకుందికి బాగా డబ్బూ, ఊరంతా తిప్పడానికి కొత్త కారూ ఉంటే ఆడదానికి మన మీద మూడువందల రెట్లు పెరిగిపోతుంది ప్రేమ ప్రే...మ.

చంద్ర : నీలాటివాళ్ళనే ఎవర్తో ఒహర్తె ఎప్పుడో అప్పుడొచ్చి చల్లగా బుట్టలో వేసి దాచుకు పట్టుకుపోతుందిరా అబ్బాయ్.

మోహ : అదెన్నటికీ కుదరదుగాని — ఒరె బ్రదర్ మొన్నీ మధ్య గొప్పతగువొచ్చింది.

చంద్ర : ఇదిముర్లాభం లేదు. (అని రేడియో ఆపేసి నిల్చుండిపోయి) ఏవిఁటి తగువు?

మోహ : కొంప మునిగిపోవల్సింది.

చంద్ర : ఎవరికొంప, ఎందుకు మునిగిపోవల్సొచ్చింది?

మోహ : ఎవరికొంపో మునిగితే నాకేంకావాలి? నాకొంపే?

చంద్ర : ఏంజరిగిం దేవిఁటి?

మోహ : చెప్తాను. ఇప్పుడు కాదు, సాయంకాలం చెప్తాను. నాన్నొస్తాడో ఏవిఁటో (అంటూ మేడమెట్లవైపు చూసేడు.)

[ఇంతలో వీధివైపునుంచి గప్పునగదిలోకి ప్రవేశించింది కామేశ్వరి. వస్తూనే "మోహన్ బాబూ" అని ఆత్రతతో పిల్చింది. నేనూ ఆశ్చర్యపోయేను, మోహనూ ఆశ్చర్యపోయేడు. వాడు వెంటనే లేచి నిల్చుండిపోయేడు. వాళ్లో ఎక్కువగా గాభరా కనపడుతోంది. సోఫాని గట్టిగా ఓచేత్తో పట్టుకొని నిల్చున్నాడు. కామేశ్వరి చేతిలో పుస్తకాలున్నాయి. చెవుల్ని దుద్దులు తప్ప ఆమెకి మరే ఆభరణాలూ లేవు. ఆ హాల్లో ఆమె మిక్కిలి బీదగానూ దీనంగానూ కనిపిస్తోంది. ఆమెనన్ను చూడలేదు. మోహన్నే చూస్తోంది]

కామే : మోహన్ బాబూ!

మోహ : ఏవిఁటి? ఎందుకు?

కామే : మీకోసవేఁ ఒచ్చేను.

మోహ : నాకోసం...ఎందుకూ?

కామే : మీకోసం...ఎందుకా?

మోహ : ఆఁ ఎందుకనే అడుగుతున్నాను (అని ఆమెకి దగ్గరగా వచ్చి) మరో మనిషున్నాడు చూసుకో (అని చెప్పినట్టుగా నాకు అస్పష్టంగా వినిపించింది) ఎందుకమ్మాయ్ ఒచ్చేవూ?

కామే : మీరు కనిపించడం మానీసేరు మోహన్ బాబూ!

మోహ : నేనెందుకూ కనిపించడం? ఏంకావాలి? మీనాన్న బావున్నాడా? ఏవిఁటిసంగతి?

కామే : (ముందుకు నడిచింది. మోహన్ చేతులు పట్టుకుందామని కాబోలు. ఆమెచేతిలోంచి జారి కిందపడ్డాయి పుస్తకాలు. మోహను వెనక్కి తగ్గేడు) నాగ్గాభరాగా ఉంటోంది మోహన్ బాబూ. పదిరోజులయి కనిపించడం మానీసేరు. సంగతేవిఁటో నాకు

తెలీడం లేదు. రోజూ ప్రతిరోజూ మీకోసం చూస్తున్నాను. దార్లో ఎక్కడా కనిపించరు. ఏడుగంట్లకి పార్కుకొచ్చేవారు. అక్కడికీ రాడం మానీసేరు. నాకెందుకో గాని భయవేఁస్తోంది. మాటిమాటికీ కళ్ళు చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. ఏ త్తల్చుకున్నా ఏడుపొస్తోంది. మోహన్‌బాబూ మాతమ్ముడు నిన్న చచ్చిపోయేడు. మాకొక్కడే తమ్ముడు. మాతమ్ముడు చచ్చిపోయేడు.

మోహ : దానికి నే నేంచేసేది. ఇక్కడకెందుకూ రాడం ?

కామే : ఇంట్లో కూర్చుంటే నాకు దిగులుగా ఉంటోంది. నాకేవిఁటో భయంగానూ గాభరాగానూ ఉంటోంది. మా అమ్మకి ఒంటిమీ తెలివిలేదు. మా నాన్న మతిపోయినట్టుగా తిరుగుతున్నాడు. మా చెల్లి ఏడుపేడుపదేఏడుపు. మా ఇల్లంతా పట్టపగలు కటికచీకటిగా ఉంది మోహన్‌బాబూ! పట్టపగలే చీకటిగాఉంది.

మోహ : ఏవిఁటీ మాట్లన్నీ ? నాకేం బోధపడ్డం లేదు.

కామే : నాకు ఒంట్లో బాగోడం లేదు.

మోహ : ఏవిఁటొచ్చింది ?

కామే : ఏం చెయ్యడం ? నాకేం బోధపడకుండా ఉంది మోహన్‌బాబూ, నా గ్గాభరాగా ఉంది. మాటిమాటికీ వమనవఁయేట్టుగా ఉంటోంది. నడుస్తూంటే ఒళ్లుజోగుతోంది. ఎవరితో ఎలా చెప్పకోడవోఁ నాకు తెలీడం లేదు. మీరు కనిపించడం మానీసేరు. మా ఇంట్లో నే నేం చెప్పలేను. ఎలా చెప్పగల్ను ? మీరే ఆలోచించండి. మీతో చెప్దావంటే మీరు కనిపించరు. చెప్పక తప్పదు ఇహ చెప్పక తప్పదు.

మోహ : ఏవిఁటలా మాట్లాడుతున్నావ్ ? మతిపోయిందేవిఁటి ?

కామే : నాకు మతిపోతోంది మోహన్‌బాబూ, నేనయి చెప్పలేను. చెప్పలేను. మీరే చెప్పాలి. మీరే చెప్పి వేగిరం నిశ్చయం చేసెయ్యాలీ. ఆలస్యంచేసి లాభం లేదు.

మోహ : ఏవిఁటి నిశ్చయం చెయ్యాలి? (వాడిలో గాభరా తగ్గింది. చేతులు కట్టుకొని నిల్చున్నాడు. ఏదో నిశ్చయానికి వచ్చినట్టుగా ఉన్నాడు.)

కామే : ఏవిఁటి నిశ్చయం చెయ్యాలి ? ముందు మీ నాన్న గారితోనూ మా నాన్న గారితోనూ చెప్పాలి. చెప్పి నిశ్చయం చేసేయండి. వేగిరం...

మోహ : ఏవిఁటి నిశ్చయం చెయ్యాలి ?

కామే : మోహన్‌బాబూ ! పెళ్లి కాకపోతే నాకింక చావు...చావుతప్ప మరిగత్యంతరం లేదు.

మోహ : ఎవరికి పెళ్ళి ? ఎవరికి ఎవరితో పెళ్ళి ?

కామే : పెళ్ళెవరికా ?

మోహ : ఎవరిక నే అడుగుతున్నాను !

కామే : అలా మాట్లాడుతున్నా రేవిఁటి మోహన్ బాబూ !

మోహ : ఎలా మాట్లాడుతున్నాను ? నీకు నచ్చినట్టుగా మాట్లాడ్డం లేదు. ఏం ?

కామే : అలా చూస్తున్నా రేవిఁటి ? అలా ఉన్నా రేవిఁటి?

మోహ : నే నెవర్ననుకుంటున్నావో ఏఁవఁనుకుంటున్నావోపిల్లా ! నువ్వే కాదు గట్టిదానివి. వీడూ గట్టివాడే ! నీకంటే గట్టివాడు. తెలిసిందా ?

కామే : అదేవిఁటలా మాట్లాడుతున్నారు? నాకేం తెలీడం లేదు మోహన్‌బాబూ, నాకేం తెలీడం లేదు.

మోహ : అబ్బే! చాలా అమాయకు రాలివి, నీకేం తెలీదు. ఏం?

కామే : మోహన్ బాబూ! (అని ఇందాకటి కంటే గాఃరాపడింది. అమితంగా ఆశ్చర్యపోతుంది)

మోహ : శేఖర్! చూసేవా తమాషా?

చంద్ర : ఎవరి తమాషా?

కామే : (మొదటిసారిగా అగదిలో శేఖర్ని చూసింది. నిద్దర లేచి కలో నిజవోఁ తెలుసుకోలేని మనిషిలా నిల్చుండి పోయింది. ఆమెకేమీ అర్థం కానట్టుగా ఉంది.)

మోహ : (కామేశ్వర్ని చూపించి) ఈ తమాషా! చూసేవా? వీళ్ళఫాదరు మాకేదో డిస్టెంట్

రిలేషను. పోనీకదా అని చేరదీసి ఏదో నౌఖరీ ఇచ్చేరు మా ఫాదరు. ఈ అమ్మాయి కాలేజీలో ఏదో చదువుతోంది. ఏవిటమ్మాయ్ చదువుతున్నావ్? ఇంటరు కాబోల్చదువుతోంది. రెండు మూడుసార్లు కాబోలు పోనీకదా అని పలకరించేను. అంతేసార్. ఎలా కథల్లేసి ఎంత పన్నాగం పన్నేస్తోందో చూడు.

కామే : మోహన్ బాబూ?

మోహ : బాబూ గీబూ అని పిలవకు నన్ను. పెళ్ళట! పెళ్ళి! గుడ్ గాడ్! ఏం నాటక వేఁన్నాటకం! ఇలాంటి బ్లాక్ మేల్ కి లొంగే రకం కాదు పిల్లా నేను!

కామే : మోహన్ బాబూ!

మోహ : నీకూ నాకూ ఎలాంటి సంబంధమూ లేదు. నిన్ను ముట్టుకోనైనా లేదు. తెలిసిందా? నీలాంటివాళ్ళు చాలామంది రావాలి నాకు టోపీవెయ్యాలంటే.

కామే : మోహన్ బాబూ! మోహన్ బాబూ (అంటు వాడిదగ్గరకి నడిచింది. వాడు రెండడుగులు వెనక్కి వేసేడు)

మోహ : అక్కడే ఉండు. దగ్గరకి రాకు.

కామే : దగ్గరికి రానివ్వం? మీరే నన్ను దగ్గరకి రానివ్వరా? అయొ (తలచేత్తో పట్టుకొంది) తల తిరుగుతోంది; నాకు తల తిరిగిపోతోంది మోహన్ బాబూ!

మోహ : త్వరగా ఇంటికి వెళ్ళడం మంచిది.

కామే : నన్నిప్పుడిలా నట్టేట్లో ఒదిలేస్తారా మోహన్ బాబూ?!

మోహ : ఈ మాట్లింక కట్టిపెట్టు.

చంద్ర : మోహన్! నీమాట లింక కట్టిపెట్టు

కామే : నాకొంట్లో బాగులేదు మోహన్ బాబూ! బాగులేదు. కళ్ళు మండిపోతున్నాయి. నుదురు పేలిపోతోంది. నే చచ్చిపోతాను... మోహన్ బాబూ నన్ను చంపేకండి. ఈ సంగతెలిస్తే నాన్న పొడుచుకు చచ్చిపోతాడు. అమ్మ నూతిలో పడుతుంది. మా చెల్లెలేడుస్తోంది. అది నన్నొదిలుండలేదు. మోహన్ బాబూ నన్నొదిలుండలేదు. నన్ను చంపేకండి.

మోహ : ఏవిఁటీ అల్లరి! నేను లొంగే రకం కాదు. నన్ను ముట్టుకోవద్దు. నువ్వెవరో నాకు తెలీదు. నువ్వు చెప్పిందంతా అబద్ధం. ఇక్కణ్నించి మర్యాదగా వెళ్ళిపో వింటున్నావా? వెళ్ళిపో!

చంద్ర : ఏవిఁటి మోహన్! ఆడపిల్లనలా దబాయిస్తున్నావ్? అబద్ధం ఎవరాడుతున్నారో నాకు తెలీదనుకున్నావా?

మోహ : యు జస్ట్ షటప్!

చంద్ర : షటప్పూ గిటప్పూను! మూతిమీ త్తన్నే నాశ్లేక.

కామే : చంద్రశేఖరం గారూ! మీరైనా చెప్పరూ? నన్నిలా ఇప్పుడొదిలేస్తే నేనేం చెయ్యాలి, మీరైనా చెప్పండి శేఖరంగారూ! మా అవస్థలన్నీ మీకు తెలుసు. ఇప్పుడీ సంగతి ఇంట్లో తెలిస్తే మా యిల్లు కూలిపోవాల్తప్ప ఇంకేవీఁ లేదు. అడగండి శేఖరం గారూ అయన్నడగండి. ఎన్ని కబుర్లు చెప్పేరో, ఎంత నమ్మించేరో అయన్నడగండి. ఇంత అధర్మవాఁ శేఖరం గారూ; ఇంత అధర్మవాఁ? ఆయనే ఇప్పుడిలా చేస్తే నాకింకేద్దారి? నూతిలో దూకాలి? నిప్పంటించుకోవాలి. విషంతాగాలి, ఉరోసుకోవాలి, అవేదార్లు నాకు. అవే, మోహన్ బాబూ నాకవే దార్లు. నన్ను చంపేకండి; మీకు పుణ్యాఁ వుంటుంది. మీరు వెయ్యేళ్ళూ బతకండి. నన్ను బతికించండి. మా చెల్లె లేడుస్తోంది మోహన్ బాబూ. మా చెల్లెల్ని చూసైనా నన్ను బతికించండి. (అంటూ సోఫా ఓచేత్తో పట్టుకొని మోహన్‌కి దగ్గరగా కూర్చుండిపోయింది కామేశ్వరి)

చంద్ర : (కిందపడ్డ పుస్తకాలు తీస్తూ) లే, కామేశ్వరీ, లేచి నిల్చో.

కామే : శేఖరంగారూ, మీరే నాకిప్పుడు తల్లీ తండ్రీను. నన్ను కాపాడ్రా శేఖరం గారూ కాపాడ్రూ?

చంద్ర : ముందు లేచి నిల్చో.
(మోహను వెనక గదిలోకి వెళిపోయేడు)

కామే : అయ్యో, మోహన్ బాబూ! మోహన్ బాబూ...

మోహ : (వెనకగది గుమ్మందగ్గర నిల్చున్న నరసన్నని రెక్క పట్టుకులోనికి తీసుకు పోయేడు)

కామే : నన్నిలా ఒదిలేస్తారా? ఒదిలేసి వెళ్లిపోతారా మోహన్ బాబూ, వెళిపోతున్నారా?

చంద్ర : వెళ్లిపోయేడు. ఇప్పుడు మరేం లాభంలేదు. లేచి నిల్చో. (ఆమె లేవలేదు. సోఫాకి ఆనుకొని అలానే కూర్చుండి పోయింది.) కామేశ్వరీ! నే చెప్పేమాట వింటావా? (ఆమె కదల్లేదు) వినవా?

కామే : నేనేం చేసేది శేఖరం గారూ? నేనేం చెయ్యడం?

చంద్ర : నామాట విని ఇప్పుడు తిన్నగా ఇంటికి వెళ్ళిపో. నీకేం ఫరవాలేదు. మోహన్ని దారికి తీసుకొచ్చే పూచీనాది. హామీ ఇస్తున్నాను సరా?;

కామే : (కళ్లు తుడుచుకొంటూ) ఇలా నేను భూమిలోకి దిగిపోయినా బావుణ్ను శేఖరం గారూ!

చంద్ర : ఆ మాటలలా వుంచి ముందులేచి నిల్చో, (కామేశ్వరి కదలింది) నరసన్నా, నరసన్నా (కామేశ్వరి లేచి నిల్చుంది) ఈ పుస్తకాలు పట్టుకో. (పట్టుకొంది.)

నర : (ప్రవేశించి) ఏంబాబూ?

చంద్ర . అర్జంటుగా వెళ్లి రిక్షా తీసుకురా. ఈ పక్క గేటు దగ్గిరకి తీసుకురా. వేగిరంవెళ్లు.

నర : చిత్తం (అని వీధివైపు వెళ్ళేడు)

చంద్ర : కామేశ్వరీ! ఇప్పుడు మరిక కాలేజీకి వెళ్లకు. తిన్నగా ఇంటికి వెళ్లిపో. మరేం ఫరవాలేదు.

కామే : నాకు మరింకేమైనా ఫరవాలేదు శేఖరం గారూ.

చంద్ర : అలా అధైర్యపడొద్దనే చెప్తున్నది. నువ్వేం బెంగ పెట్టుకోవద్దు. తొందరపడేపనీ చెయ్యొద్దు. వాళ్ల నాన్న ఇంట్లో ఉన్నాడని భయపడి అలా మాట్లాడుంటాడు మోహను. నేను సంగతంతా వాడితో మాట్లాడతాను. నీకొచ్చిన ఫరవా మరేంలేదు. ఇప్పుడు ఇంటికి వెళ్లు.

కామే : నేనెక్కడకెళ్లినా ఒకటే.

చంద్ర : ఎక్కడకెళ్ళినా ఒకటే అంటే అదెలా అవుతుంది? నువ్వింటికి వెళ్లకపోతే నీ చెల్లెలేమవుతుందో ఆలోచించుకున్నావా?

కామే : (జవాబు చెప్పలేదు)

చంద్ర : నీ చెల్లెలికోసమైనా నువ్వు ధైర్యంగా ఉండాలి. తొందరపడకూడదు. తెలిసిందా?

కామే : (అవునన్నట్టుగా తల ఊపింది)

చంద్ర : మరి నువ్వు వెళ్లాలి. ఇప్పుడిక్కడకి పదిగంటలకి సోమనాథంగారొస్తారు. ఇహ ఒస్తాడో ఏమిటోకూడా. చూసేడంటే ఎందుకొచ్చేవో చెప్పేదాకా ఒదల్డు.

నర : (హాల్లోకి ఒచ్చి) రిక్షా ఒచ్చింది బాబూ.

చంద్ర : కామేశ్వరీ వెళ్లు, నే చెప్పిన ప్రకారం చెయ్యి. (మోహను కనిపిస్తాడేమోనని కాబోలు ఇంట్లోకి ఓసారి చూసి నెమ్మదిగా వెళ్లింది కామేశ్వరి. ఆమె గుమ్మందాకా వెళ్లేక ఆగమన్నాడు)

చంద్ర : కామేశ్వరీ ఆగు. (ఆమె ఆగింది) తొందరపడి ఏపనీ చెయ్యనని నాకు మాటిచ్చినట్టేనా?

కామే : (అవునన్నట్టుగా తల ఊపింది)

చంద్ర : మరి వెళ్ళు. తరవాతొచ్చి మాట్లాడతాను.
[కామేశ్వరి వెళ్ళింది. ఆమె వెనక నరసన్న కూడా వెళ్ళి తిరిగి వచ్చేడు. శేఖరం హాల్లో పచారుచేస్తున్నాడు.]

చంద్ర : ఏం నరసనా! వెళ్లిందా?

నర : వెళ్లేరండి (అంటూ దగ్గరగా వచ్చి) చినబాబుగారు చేసిన పనుందే...('చాలా తప్పు' అన్నట్టుగా ముక్కు మీద వేలు వేసుకున్నాడు. 'అన్నిటికీ పైన ఆ భగవంతుడే ఉన్నాడు' అన్నట్టుగా చేతులుజాచి పైకి తలెత్తి చూసేడు. అతగాడికో నమస్కారం చేసేడు)

మోహ : (ప్రవేశిస్తు) ఎవరికిరా దండం పెడుతున్నావూ?

(నరసన్న జవాబివ్వకుండా చురచుర మాస్తూ ఇంట్లోకి వెళ్లిపోయేను.)

చంద్ర : నిన్ను పుట్టించినందుకు భగవంతుడికి.

మోహ : ప్రస్తుతానికాప్ప వెళ్లిపోయిందా? చెప్పు, నేనూ ఒహటి పెట్టుకుంటాను.

చంద్ర : వెళ్లిపోక ఏంచేస్తుంది. కొట్టగల్దా తిట్టగల్దా?

మోహ : వెళ్లి పోయింది కదా! థాంగ్గాడ్!

చంద్ర : (కోపంగా) థాంక్ గాడ్!

మోహ : ఏవిట్రోయ్? మన్మ నీకెందుకంత కోపం?

చంద్ర : కుటుంబయ్య గారని ఒక అమాయకు డున్నాడు. ఆయన నీకు బంధువూ నాకు నాకు స్నేహితుడూను.

మోహ : అహాఁ అలాగా? నాకింతవరకూ తెలీదుస్మా! అయితే ఇప్పుడు వెళ్లిన పిల్లేవిటవుతుంది నీకు?

చంద్ర : నువ్వేవిఁటవుతావు నాకు?

మోహ : స్నేహితుణ్ని

చంద్ర : అయితే ఆమె నాస్నేహితుని భార్య కాబోతుంది.

మోహ : తమాషాగా మాట్లాడ్డానికేం గాని, బ్రదర్, ఇప్పుణ్నువ్వు నాకు సలహా చెప్పాలి. ఇప్పుడు చమత్కారంగా కబుర్లు చెప్పి పమ్పించీసేవు, చూసేవా? అలాగే నాకేదో ఉపాయం చెప్పి దారి చూపించాలి. లేపోతే లాభం లేదు.

చంద్ర : ఎందుకోసం నీ కుపాయాల్చెప్పడం?

మోహ : ఏదో విధంగా తగువు సెటిల్చేసి పారేయ్యాలి.

చంద్ర : సెటిల్చేసి పారెయ్యాలా?

మోహ : అవున్రా బాబూ! సెటిల్చేసేస్తివా ఇహ మీదట త్వదీయ అనుంగు చెలికాడను కాను, అనుచరుడను. కృతజ్ఞుడను.

చంద్ర : ఏవిధంగా సెటిల్చేసి పారేయాలంటావ్?

మోహ : ఏదో విధంగా చేసిపారేరాబాబూ. పారేస్తివా ఇహమీదట బుద్ధిగా ఉంటాను.

చంద్ర : బుద్ధిగా ఉండడం అంటే?

మోహ : పెళ్లికానివాళ్లవైపు కన్నెత్తి చూణ్ను.

చంద్ర : శాబాష్.

మోహ : చెప్తున్నా కదూ! బుద్ధొచ్చింది. ఇపుణ్నన్నెలాటి గోతులో దించిందో చూడుఁ పెళ్లి చేసుకోవాల్ట పెళ్లి! గుడ్ నెస్ గ్రేషస్! ఆమాట వి నేసరికి—చెప్తేనమ్మవు — 'హా' అని మూర్ఛపోవాలనిపించింది. గుండె ధైర్యం ఉంది కాబట్టి నిలబడగలిగేను.

చంద్ర : నీకైతే పెళ్లక్కర్లేదు. కాని ఆమె నిలాంటి అవస్థలో తెచ్చిపెట్టేవు కదా! ఇప్పుడాపిల్లగతేం కాను?

మోహ : దానికేఁ వుంది? ఏడాక్టర్నో బతిమాలుకుంటే తీరిపోతుంది. ఇన్ఫాక్ట్, నాకో మంచివాణ్ని బాగా తెలుసు. అంతా గప్-చిప్‌గా జరిపించేవచ్చు.

చంద్ర : అంతేకాని పెళ్లాణ్నంటావు?

మోహ : పెళ్లా? నాకెందుకురా భాయ్ ఇప్పుడుపెళ్లి?

చంద్ర : మరెప్పుడు కావాలి?

మోహ : పెళ్ళి, పెళ్లాం, పిల్లలూ! నాకక్కర్లేదురా బ్రదర్! ఏదో ఇలా రోజులు వెళ్లనీ! ఎప్పుడో అప్పుడు ఏదో విధంగా కొంత లాభిస్తుందీ అంటే అప్పుడు చూసుకుందాం పెళ్లిమాట! ప్రస్తుతం కథ నడిచిపోతూందికదా?!

చంద్ర : పెళ్లాడితేనే తప్ప వీల్లేదని ఆపిల్ల అల్లరిపెడితే ఏం చేస్తావు?

మోహ : పెళ్లాణ్నని స్పష్టంగా చెప్పేస్తాను. ఇప్పుడు చెప్పీసేనుకదూ?!

చంద్ర : పెళ్లాడతానని నువ్వు చెప్పేవా లేదా? అని అడుగుతారు కోర్టువారు.

మోహ : అడగనీ! లేదని చెప్పేస్తాను.

చంద్ర : పెళ్లాడతానని నువ్వామెతో అన్లేదూ? నిజం చెప్పు.

మోహ : అన్లేదు.

చంద్ర : మరేవిఁటన్నావు? "నిన్ను పెళ్లి చేసుకోడం మాత్రం ఎన్నటికీ చేసుకోను. అయినా రా నా దగ్గరికి రా" అంటే "సరే, నవమోహనా కారా" అన్చెప్పి ఒచ్చి నీ ఒళ్లో వాలిపోయిందా?

మోహ : (విరగబడి నవ్వేడు) బాగా అడిగేవురా అబ్బాయ్ బాగా అడిగేవు. కాని అలా జరగ

లేదురా. ఇందాట్లా చెప్పేను చూసేవా, ప్రేమాగీమా జాంతానై అని. ఈపిల్ల కొళ్ళన్లో మాత్రం ప్లేటు కొంత మార్చా ల్సొచ్చింది. పూర్తిగా ఇనోసెంటు గర్లేమో ననుకొని ప్రేమా గీమా అంటూ ఏవో గఫ్ఫీలు కొట్టేను. అసలామాట ఉపయోగిస్తేనే కాని లొంగింది కాదు. పెళ్లాడతానూ అని మాత్రం నేనసలికీ అన్లేదు. "ప్రేమించు చున్నాను. మనసారా ప్రేమించుచున్నాను" ఇలాంటి వెధవ మాటలు ప్రయోగించడం మాత్రం బహుళముగా ప్రయోగించితిని. అదియే నా కొంప ముంచినది.

చంద్ర : నీకంతా తమాషాగా కనిపిస్తోంది. ఏం? ఇప్పుడాపిల్ల ఉరోసుకు ఛస్తే ఏం చేస్తావు?

మోహ : ఆఁ! చస్తుంది! నేనూ చస్తాను.

చంద్ర : నువ్వూ నేనూ ఇంత వేగిరం చావ్వుఁ. ఇంకా ఎందరి కొంపలకి నిప్పంటించాలో!

మోహ : అలాగే నిప్పంటించేదాం గాని, ఒరే అబ్బాయ్, ఎవరో ఒస్తున్నారు తరవాత మాట్లాడదాం. ఏం? (అంటూ మేడ మెట్లెక్కి వెళ్లిపోయేడు)

(సోమనాథం ప్రవేశించేడు వీధివైపునుంచి)

సోమ : ఏమిఁరా శేఖరం బాబూ! ఉన్నావు కదా.

చంద్ర : రండి కూర్చోండి.

సోమ : (సోఫా మీద కూర్చుంటూ) ఉండవేమో ననుకొంటూ ఒచ్చేను.

చంద్ర : ఉంటానని చెప్పేకదా! ఎందుకుండనూ?!

సోమ : ఏమో ఎవరు చెప్పేరు. గుమ్మం దిగే సరికి అమోఘమైన శకునం—ఒంటి బ్రాహ్మడు—అందులోనూ నీలమేఘశ్యాముడు. వాడి వెనక తిలఘాతకి—అందులోనూ పూర్వ సువాసిని. ఆతరవాత యమవాహనం.

చంద్ర : మంచి శకునాలే!

సోమ : మంచివా మరీ మంచివా! యాక్షైముందిని ఏట్లో కలిపేడానికి చాల్ను; అంతమంచివి. దాని మీదట—ఇహ సరి, నేనుదార్లో ఏ కారు కిందోపడి ఆస్పత్రికి పోవడమోఁ లేక నువ్వు చచ్చి నీశవాన్ని నా కెదురుగా తీసుకు రావడమోఁ జరుగుతుందనుకున్నాను. సరి, అటువంటిదేం జరగలేదు. అంచేత శకునంలో ఏం లేదని తేలిపోయింది.

చంద్ర : తేల్చేసుకున్నారు కదా! మరి ఫరవాలేదు. శకునాలగురించి మరెప్పుడూ అలాటి పిచ్చి పెట్టుకోకండి.

సోమ : కాని మరి మీ యజమాని, ఉన్నాడా? శకునం దెబ్బ వాడికేం తగల్లేదు. కద.

చంద్ర : మెల్లిగా మాట్లాడండి. అయన మేడ దిగుతాడు.

సోమ : అహాఁ! అయితే ఉన్నట్టే కదా?!

చంద్ర : ఉన్నారండీ ఉన్నారు.

సోమ : ఏమోలే. ఈ పూటకి నూర్కలికి సెలవుపెట్టి మరీ ఒచ్చేను. అన్నట్టు, మాద్రా బాబూ. ఇదిగో! ఏదీ ఎక్కడుంది? ఆఁ ఇదిగో. సెలవు చీటి.

చంద్ర : ఎవరి సెలవు చీటీ?

సోమ : కుటుంబాన్దిరా. నీచేతికిమ్మన్నాడు. ఇవాళా రేపూ కూడా ఆఫీసుకి రాలేడు మరి. చీటీ నీకిచ్చేసేను, సరిపోయిందా?

చంద్ర : ఆఫీసులో ఇచ్చేస్తా లెండి; కాని, అయనేమైనా తేరుకున్నాడా?

సోమ : తేరుకోకపోతే తీరుతుందిట్రా అబ్బాయ్! ఆఫీసుకొచ్చి ఏదో బక్సురుతేనే కదా నాలుగ్గింజలింట్లో కొచ్చేది. రేపు మరి ఆడదాన్నీ ఆఖరిదాన్నీ కాకినాడ తోలేస్తాడు. ఎల్లుట్నుంచీ ఆఫీసు కొచ్చేస్తాడు.

చంద్ర : ఆవిణ్ని కాకినాడెందుకూ పంపడం?

సోమ : నాల్రోజులపాటు పుట్టింట అన్నదమ్ముడి దగ్గరుంటే మన సదే కుదటపడుతుందని నమ్ముతున్నాడు.

చంద్ర : మంచి మాటే.

సోమ : ఎల్లుట్నుంచీ వీడూ ఆఫీసు కొచ్చేస్తాడు. అంతా సర్దుకుపోతుంది. వారాలకొద్దీ ఏడుణ్ణాఁవంటే జరుగుబాటవొద్దురా? మువ్వొద్దులా ఎవడైనా తిండి పడేస్తూ ఉంటే మువ్వె

మూడ్రోజులు తీరిగ్గా కూర్చొని ఏడవొచ్చు, ఏం? నే చెప్పినమాట బావుందా?

చంద్ర : బాగానే ఉంది. నిజం చెప్పేరు.

సోమ : (కోటు జేబులోంచి అగ్గిపెట్టె చుట్టలపెట్టె బైటికితీస్తూ, మన్నాటివాళ్లం మొండికెత్తేస్తే నేగాని బతకలేంరా! మ్యాడా బాబూ! చుట్ట ముక్క కాల్చుకోమంటావా? ఒద్దంటావా?

చంద్ర : ఆయనొస్తాడు. ఆట్టే అలస్యం ఉండదు. కాస్సేపోర్చుకోండి. తరవాత బైటకిపోయి కాల్చుకుందాం.

సోమ : 'వినదగు నెవ్వరు చెప్పిన; మంచి మాటే చెప్పేవు. అవును. చుట్ట పొగ మొహమ్మీద కొదిలి డబ్బిమ్మంటే ఎవడిస్తాడు? అనకే కాల్చుకుందాం (అని వాటిని జేబుల్లో పెట్టుకున్నాడు)

రమ : (మేడమీంచి) నరసన్నా! నర్సనా!

నర : (లోనుంచి హాల్లోకివస్తూ) ఒస్తున్నాబాబూ!

రమ : సెక్రెటరీ బాబొచ్చేడ్రా?

నర : (మేడమెట్లెక్కబోతూ) ఒచ్చేరుబాబూ!

రమ : సరే. ఉండమన్చెప్పు. ఒస్తున్నా.

నర : చిత్తం! (శేఖరం వైపుతిరిగి) బాబుండమంటున్నారు మిమల్ని.

చంద్ర : వింటున్నాను.

నర : (లోనికివెళ్లే గుమ్మందగ్గర నిల్చున్నాడు.)

సోమ : ఏవింరా, మనిషి మంచివాడేనా? లేకపోతే బేసబువు మనిషా?

చంద్ర : ఇప్పుడా అడుగుతారు?

సోమ : మరి, అడక్కపోతే ఎలా తెలుస్తుంది?

చంద్ర : ఆయనొచ్చేస్తున్నారు.

సోమ : (నెమ్మదిగా) మంచివాడేనా?

చంద్ర : కొంచెం ప్రథమకోపి. అంతే, అయినా మరేం ఫరవాలేదు.

సోమ : కోపవైంతే ఎవడిక్కావాలి; కోపం లేకపోతే ఎవడిక్కావాలి? అడిగేదేదో అడిగేస్తాను.

చంద్ర : నెమ్మదిగా అడగండి.

సోమ : నెమ్మదిగా అడక్కపోతే కసుర్తానా? కొడతానా?

[రమణయ్య మేడమెట్లుదిగి హాల్లోకి వచ్చేడు. సుమారు అరవై సంవత్సరాల మనిషి. లావుగా పొడవుగా ఉన్నాడు. మేలురకం పంట్లాం షర్టూ తొడుక్కున్నాడు. జోధ్‌పూర్ కోటు వేసుకున్నాడు. తొడుక్కున్న నల్లబూట్లు తళతళ మెరుస్తున్నాయి. జుట్టు పండిపోయింది. మనిషికి పొట్టవుంది. చేతిలో— చుట్టూ లతలున్నది, లేత బ్లూరంగుది— మార్వాడీ టోపీవుంది. వానిటీ, మూర్ఖత్వం మనిషిలో మామూలుగా కనిపిస్తాయి. ఆ రోజున కొంచెం చింతతో ఉన్నట్టుగా ఉన్నాడు. చింతతోపాటు, చిన్న చిరాకు కూడా కనిపిస్తోంది. శేఖరం సోమనాథవూం నిల్చున్నారు.]

చంద్ర : గుడ్ మార్నింగండీ.

రమ : గుడ్ మార్నింగయ్యా! ఉత్తరమేదైనా ఒచ్చిందా?

సోమ : నమస్కారాలండీ రమణయ్యగారూ!

రమ : నమస్తే నమస్తే! మీ రెవరు? అలా కూర్చోండి. (శేఖరంతో) ఏంరా లేదయ్యా?

చంద్ర : పర్సనల్ లెటర్సేం రాలేదండి.

రమ : ఏర్ మేలొచ్చిందా?

చంద్ర : ఇంకా రావాలి.

[రమణయ్య సోఫాలో కూర్చున్నాడు.]

రమ : అబ్బాయికెలా ఉందో ఏవింటో?

చంద్ర : మరేం ఫరవాలేదండి.

రమ : ఏమో.

చంద్ర : ఒంట్లో ఏదో కొంచెం ఇదిగా ఉంది, మరేం పెద్ద చెప్పతగ్గ విషయంకాదని రాసేరు కదండీ?!

రమ : ఏమో. మళ్ళీ స్పష్టంగా బావుందని తెలిస్తేగాని నాకదోలా ఉంది.

సోమ : అబ్బాయి కొంట్లో బావులేదా ఏవింటి?

రమ : ఈయనెవరు? అలా నిల్చున్నారేం? కూర్చోండి.

సోమ : అలాగే కూచుంటాలెండి. కూచోమంటే కూచోనూ? నువ్వూ కూచ్చోరా అబ్బాయ్!

[అంటూ రమణయ్యకి ఎదురుగా సోఫామీద కూర్చున్నాడు.]

రమ : ఆఁ! ఏవిఁటయ్యా శేఖరం? నువ్వూ కూర్చో గాని ఇవాళ మన కిప్పుడు ఏం పనుంది? ఇప్పు డెక్కడికో వెళ్లాలికదూ?

చంద్ర : ముందు బాంక్కి వెళ్లి ఏజెంటుని చూడాలి.

రమ : అవును. ఏజెంటుని చూడాలి. తరవాత?

చంద్ర : ఇవాళే పి.యే.వో.ని మీటవుదాఁ వంటారా?

రమ : మీటవాలి.

చంద్ర : మధ్యాహ్నం ఆఫీసుకు మిస్టర్ బెనర్జీ ఒస్తాఁ వన్నారు.

రమ : ఎన్నిగంటలకి?

చంద్ర : మూడు గంటలికి.

రమ : మూడుగంట లిక్కడా—ఆల్ రైట్, అయితే ఇప్పుడు బాంక్కి వెళ్దాఁ?

చంద్ర : ఓ యస్.

రమ : నర్సనా!

నర : (ఏదో ఆలోచిస్తూ పలికేడు కాడు)

రమ : (గట్టిగా) నర్సన్నా!

నర : చిత్తం బాబయా (అంటూ ముందుకొచ్చేడు)

చంద్ర : వెళ్ళి కారు సిద్ధం చెయ్యమన్చెప్పు.

రమ : పిలిస్తే పలక వేం?

నర : లేదు బాబూ, వెళ్తున్నా (అంటూ వెళ్లిపోయేడు)

సోమ : (శేఖరంతో) వెళిపోతున్నారు కాబోలు మరి నా మాటేవిఁట్రో?

రమ : (శేఖరంతో) ఈయ నెవరు? (సోమనాథంతో) మీ రెవరండీ?

సోమ : హనుమంతరావుగారి హైస్కూల్లో టీచర్నండి.

రమ : సరే, ఏఁవిఁలా ఒచ్చేరు? ఎందుకోసం?

సోమ : చెప్పరా బాబూ శేఖరం! (రమణయ్య శేఖరంవైపు చూసేడు)

చంద్ర : ఈయనా—మనాఫీసులో పన్చేస్తున్నారు, కుటుంబయ్య చూడండి.

రమ : అవును. కుటుంబయ్య.

చంద్ర : ఆయనకీయన కావలసినవారు.

సోమ : కావలసినవాళ్లేఁవంటే ప్రాణస్నేహితుల వఁన్నమాట, నాకోసం వాడు పీక తీసేసి ఇచ్చేమంటే ఇచ్చేస్తాడు. నేకూడా అంతే.

రమ : అయితే ఏఁవిఁటంటారిప్పుడు?

సోమ : ఏఁవీఁ లేదు. ఉన్నమాట చెప్పేను. కావలిస్తే వెళ్ళి వాణ్నే అడగండి, నే చెప్పిందాంట్లో అబద్ధఁవుందేమో.

రమ : అది చెప్పడానికా ఇక్కడికొచ్చేరు?

చంద్ర : సోమనాథంగారూ!

సోమ : ఏవిఁరా బాబూ! నే చెప్పిందబద్ధవాఁ?

చంద్ర : అదికాదండీ. ఏం పనిమీదొచ్చేరని అడుగుతున్నారు. మీ క్కావలసిందేవిఁటో త్వరగా చెప్పండి. ఆయన వేగిరం వెళ్ళాలి.

సోమ : చెప్పేస్తున్నారా బాబూ! చల్లకొచ్చి ముంత దాచడఁవెందుకు?

చంద్ర : మరి, చెప్పండి.

సోమ : చూడం డ్రవణయ్ గారూ! కుటుంబయ్యా నేనూ స్నేహితులవి.

రమ : ఆ సంగతప్పుడే చెప్పేరు.

సోమ : చెప్పేకదా. అంచేత వాణ్నే ఇవాళ తీసుకొచ్చి అడుగుదాఁవనుకున్నాను.

చంద్ర : ఏవిఁటో చెప్పండి.

సోమ : మరేంలేదు రవణయ్ బాబూ. నా కూతురికి, మూడోదానికి, పెళ్ళి నిశ్చయవైఁపోయింది. డబ్బుకి యటామటీగా ఉంది. చూసేరు కదూ. అంచేత...

రమ : అంచేత?

సోమ : అంచేత మీ రెలాగైనా సాయపడాలి.

రమ : అంటే డబ్బు కావాలా?

సోమ : ఎంతో అక్కర్లేదు. ఒక్కయిదువందలు. మళ్ళీ మీకు పువ్వుల్లో పెట్టిచ్చేస్తాను. అలా ఇవ్వకపోతే ఇంటికి పిలిపించి మొహామ్మీద పేణ్నీళ్లు జల్లండి. లేకపోతే మరే శిక్షయినా వెయ్యం డొప్పుకుంటాను.

రమ : నో నో నో. ఒక్క దమ్మిడీ స్పేర్ చెయ్యడానికి వీల్లేదిప్పుడు.

సోమ : అలా అనీకండి. నా కెంతమంది పిల్లలో తెలిస్తే అలా అనరు మీరు. నా కైదుగురు మొగపిల్లలూ, అయిదుగు రాడపిల్లలూను. ఒంటిగాణ్ని, ఏదో సంసారాన్నిలా ఈదుకొస్తున్నాను. చూస్తే దమ్మిడీ ఎత్తు వెనకదన్ను లేదు. అంచేత, మరింక ఆస్తీ పాస్తీ ఏం వున్నా పిల్లలే ఆస్తి.

రమ : పిల్లలే ఆస్తి! అది పెట్టి ఆడపిల్లకి పెళ్ళి చేసుకోండిప్పుడు.

సోమ : ఆగ్రహించకు బాబూ! పిల్లలే ఆస్తంటే వాళ్ళే రూపాయిలూ, అణాలూ, పైసలూ అనా? అదికాదే!

రమ : అదికాదు ఇదికాదు. ఏంవిటి కాదయ్యా? పదిమంది పిల్లల్ని ఎత్తుకుని నా పీకలమీద సవారీ అయిపోదాంవంటే లాభం లేదు. తెలిసిందా? నో యూజ్. ఎవడు కనమన్నా డంతమందిని?

సోమ : ఒకాడు కనమనే దేవిటి? మిమ్మల్ని మిమ్మల్నీ అడిగి పిల్లల్ని కంటాంటండీ? ఇదెక్కడైనా ఉందా?

రమ : మీరింకా కొట్టే మాటాడక ఇక్కణ్నించి దయ చెయ్యండి (అంటూ తలమీద టోపీ పెట్టుకున్నాడు).

చంద్ర : సోవంనాథంగారూ, ఆయన పనిమీద వెళ్తాం వంటున్నారు. తరవాత నింపాదిగా మాట్లాడుకోవచ్చు. ఇప్పుడు మరి, లెండి.

సోమ : ఈపాటి దానికి మళ్ళీ మగోప్పడెందుకురా?! బాబూ, రవణయ్ బాబూ! తప్పులుంటే క్షమించు. మనవాళ్ళల్లోకల్లా నువ్వే శ్రీమంతుడి వయేవు. కలిగినవాడివి. కలకాలం వర్ధిల్లు. దానికితోడు ఆపదలో ఉన్నవాడి కడ్డుపడితివా—ఆదేవుడి పేరు పెట్టుకున్నందుకు—ఏడుకొండల వెంకట్రవణ మూర్తి లాంటి వాడివేనని నీకందరూ జోహార్లు చెయ్యక మానరు, విన్నావా?

రమ : ఏవింటి వినడం? ఇక్కడధిక ప్రసంగం చెయ్యకు (శేఖరంతో) ఎవరయ్యా ఇతనూ, పొద్దుటే తగులుకున్నాడూ?

సోమ : (రమణయ్యకి దగ్గరగా వెళ్ళి టోపీమీద చేతులు వెయ్యబోయేడు. అతను తలవెనక్కి తీసుకున్నాడు.)

రమ : వాటిజ్ దిస్? ఏవింటి చేస్తున్నావ్?

సోమ : రవణయ్య బాబూ! నెత్తిని కిరీటం పెట్టుకున్నావు. నాకు తండ్రిలాటి వాడివి. ఈ కష్టంలో సాయపడితివా నా మనవడికి నీ పేరు పెట్టిస్తాను. విన్నావా? అల్లుళ్ళవి తప్పించి నేనెవడి కాళ్ళూ పట్టుకోలేదు, చూడ్రా బాబూ చేతులుపట్టుకు అడుగుతున్నాను. పిల్లలవాణ్ణి, ఈ కాస్త సాయప్పుం చేసి కాపాణ్ణన్ను.

రమ : (గట్టిగా కేక లేస్తూ లేచి) పిల్లలూ! పిల్లల వాళ్ళూ! పూటకి టికాణా లేనివాడికి పదిమంది పిల్లలా?! బుద్ధీ జ్ఞానం ఉండొద్దూ? పైసా లేనివాడివి పదిమందిని కంటావా?

సోమ : ఎందుకురా ఆ కేకలూ? (అని ఆశ్చర్యం పడ్డాడు.)

రమ : పదిమందిని కని వారేసి వాళ్ళకి చేసిందేవింట్నువ్వు? తిండి పెట్టవు. బట్టలివ్వవు, చదువు చెప్పించవు, పెంచలేవు, పోషించలేవు, పిల్లలవాట్ట! పిల్లలవాడు! సిగ్గులేదూ చెప్పుకుందికీ?

సోమ : దానికి సిగ్గెందుకూ? దానికీ సిగ్గే?!

రమ : (కూర్చొంటూ) సిగ్గూ లజ్జా లేని పశువులు, చదువుండదు. సంస్కారం వుండదు. పిల్లల్ని కని పారెడం, వాళ్ళు గాలికి బతకడం, తిండికి నిన్నూ నన్నూ ముష్టెత్తడం. లేకపోతే నీ ఇల్లూ నా యిల్లూ కన్నంవెయ్యడం (అని సోఫాలోంచి మళ్ళీ లేచి) దొంగలు, దొంగలవుతారు మీ పిల్లలు, తెలిసిందా? దొంగలవుతారు (అని అరిచి ఆయాసపడుతూ కూర్చున్నాడు,)

సోమ : ఏంవిట్రా శేఖరం? ఇతగాడికి మతికాని పోయిందేవింట్రా? వాళ్తేరు మనిషిలా మాట్లాడుతున్నా డేవింటి?

[కోపంవల్ల తనని తాను మర్చిపోయినట్టుగా కూర్చున్నాడు రమణయ్య]

చంద్ర : సోమనాథంగారూ, మరిప్పుడేం మాట్లాడకండి, వెళ్ళిరండి.

సోమ : నా కేదో తప్పయినట్టు మాట్లాడతా వేంరా? వాడలా ఒగర్చుకొంటూ కేకలేస్తున్నాడు కదా, వాణ్నేం అనవేం?

చంద్ర : సంగతేం బోధపర్చుకోకుండా మీ రలా మాట్లాడితే ఎలాగండీ? వెళ్ళి రమ్మంటున్నాను. విన్రేం?

సోమ : బావుందిగా బాబూ బావుంది. అప్పడగడానికొస్తే ఇచ్చేదీలేదు చచ్చేదీలేదు. ఇవ్వకపోతే అదేపోయిరి. "ముష్టెత్తుతారు, కన్నం వేస్తారు. దొంగలవుతారు." అని పైగా మాటలండవాఁ?

రమ : (గభాల్న అరుస్తూ) ముష్టి వెధవలవుతారు మీ పిల్లలు. భ్రష్టు వెధవలవుతారు మీ పిలలు. ముష్టి వెధవలూ, భ్రష్టు వెధవలూ, దొంగ వెధవలూను, తెలిసిందా?

సోమ : (కోపంతో) ఏమిఁటయ్యా! అయిదు కాయితమ్ముక్క లడగడానికొస్తే అబ్బద్ధ మాటలూ అంటున్నావూ?

రమ : (గట్టిగానే) అంటాను. మళ్ళీ మళ్ళీ అంటాను.

సోమ : అంటావా? అంటే మూతిపళ్లు రాలగొడతారు.

రమ : షటప్ (అని గట్టిగా అరిచి ఆయాసపడుతూ గుండెలు పట్టుకొని చూర్చున్నాడు).

సోమ : నువ్వే షటప్...

చంద్ర : సోమనాథంగారూ!

సోమ : పోనీకదా అని ఊరుకొంటున్న కొద్దీ రెచ్చిపోయి మీదపడి కరుస్తున్నావు మరీను. నువ్వు గొప్పవాడివయి నీ దగ్గిర డబ్బుంటే ఆ గొప్పా ఆ డబ్బూ మెడకట్టుకుని గంగలో దురుకు, నా కభ్యంతరం లేదు. మాట్లుమాత్రం మిగలకు. తెలిసిందా?

చంద్ర : సోమఁనాథంగారూ!

సోమ : ఉండ్రా! ముష్టి వెధవలూ భ్రష్టు వెధవలూ అని తిడితే ఊరుకుంటూ రనుకుంటున్నావేమిఁటి?

చంద్ర : కొంచెం శాంతించడీ—

సోమ : నేను శాంతించను, మేం పిల్లల్నికంటే వీడికేల? కనకపోతే వీడికేల? వీడేం పెట్టాలా పోషించాలా? డబ్బులేని వెధవలం మేం పిల్లల్ని కనేస్తే వాళ్ళంతా ఒచ్చి వీడు సంపాయించిన మూట పట్టుకుపోతా రనేనా వీడి భయం? అంతేనా? వీడిగ్గుండె దడ పట్టుకుందని నేను కంటం మానెయ్యాలా? ఏమి? అంతేనా?

చంద్ర : అదికాదండీ......

సోమ : నువ్వూరుకోరా! పెళ్ళాల్లేని పిచికవి నువ్వూ మాట్లాడ్తవేఁ?! మాట్లాడకూడదుకో, నాలాటి వాణ్ని పెళ్లాడి, ఇంటికి పెళ్లాన్ని తెచ్చుకుని—ఓ జబ్బుదీ, గుడ్డిదీ, సొట్టదీ కాదు—పిడికచ్చు లాటిదాన్ని పెళ్ళాడి ఇంటికి తెచ్చుకొని ఏం చెయ్యమంటావు? దేవుఁడిపెట్టెమీద కూచోబెట్టి పూజ్చెయ్యమంటావా? ఏమిఁ రా రమణయ్‌బాబూ పూజ్చెయ్యమంటావా?

చంద్ర : సోమనాథం గారూ!

సోమ : ఉహూఁ. పూజ్చెయ్యమనవు — మరేం చెయ్యమంటావు? పుట్టకముందే పిల్లల్ని చంపేమంటావు. భ్రూణహత్య చెయ్యమంటావు, అదేనా అంటావు? లేకపోతే అదీ లేకుండా ఒత్తి గొడ్డుబతుకు బతకమంటావు అంతేనా?

చంద్ర : సోమఁనాథంగారూ!

సోమ : ఆపన్లు సంసార్లు చెయ్యర్రా! వింటున్నావా? ఆ పన్లు సంసార్లు చెయ్యరు.

చంద్ర : మీరూరుకోండి సోమఁనాథంగారూ!

సోమ : నేనూరుకోన్రా! ఏం? వాడికి పిల్లలు కావాలా? నా కొద్దూ? ఎం చేత? వాళ్లాంటి మనిషిని కానూ నేను? నా వంశం నిర్వంశం అయిపోవాలా? వాడి వంశవేఁ నిలబడాలా?

చంద్ర : మీరేం ఊహించుకొని రెచ్చిపోకండి, కేకలెయ్యకండి. ప్లీజ్.

సోమ : వాడికెక్కువ మందక్ఖర్లేక పోతే పోయిరి.

రమ : షటప్! గెటౌట్ ఫ్రమ్ హియర్.

సోమ : నీ కెక్కువ మందక్కర్లేదురా, హెచ్చుమందుంటే నీ ఆస్తి చెదిరి పోతుందన్న భయం. ఉన్నదంతా దాచబెట్టి నిలబెడదామని చూస్తున్నావు నువ్వు. లేనిది సంపాయిద్దామని చూస్తున్నాను నేను. సాయానికి నాకొక్కవాలి పిల్లలు, తెలిసిందిరా రమణయ్‌బాబూ! వింటున్నావా? అరవచాకిరీ చేసి బతుకుతాను. ముష్టెత్తి బతుకుతాను. లేకపోతే నీ నెత్తీ నీనెత్తీ కొట్టి బతుకుతాను. బతక లేకపోతే ఛస్తాను. నే చస్తే నాకులేంది నా పిల్లలు తెచ్చుకుంటారు. వాళ్ళూ తెచ్చుకోక పోతే వాళ్ళపిల్లలు తెచ్చుకుంటారు. ఎప్పుడో అప్పుడు తెచ్చుకు తీరుతారు. తెలిసిందా? ఇవాళ నీదైతే రేపు నాది. ఏం, వింటున్నావా?

రమ : గెంటరేం? వాణ్ణి గెంటరేం? చూస్తావేం శేఖరం? నరసన్నా, పంతులూ, అప్పన్నా

నర : (వీధివైపు నుంచి) ఒస్తున్నా బాబూ.

రమ : వాణ్ణి తగిలెయ్యవోయ్ శేఖరం!

చంద్ర : మీరు గాభరా పడకండి (అని సోమనాథంతో) సోమనాథం గారూ...

రమ : (హాల్లోకి వచ్చిన నరసన్నని చూసి) నరసనా! ఆ మేష్టరు నెఘవని మెడ పట్టుగ్గెంటే; చూస్తావేం? గెంటే!

[నరసన్న పస్తా యిస్తూ నిల్చున్నాడు. ముందుకి కదిలేడు.]

సోమ : రారా చెప్తాను! ఇలా చెప్తాను!!

(ఇంతలో హఠాత్తుగా వీధి వైపునుంచి "టెలెగ్రాం సార్" అని కేక వినవచ్చింది. అందరూ ఒక్కసారి నిశ్శబ్దంగా ఉండిపోయేరు. "సార్, టెలెగ్రాం" అని మళ్లీ విన వచ్చింది కేక.]

రమ : ఎవరికా టెలెగ్రాం? ఎవరికి ?

చంద్ర : చూస్తా (అంటూ ముందు వైపుకి వెళ్ళేడు; నరసన్న కూడా ఒచ్చేడు. టెలెగ్రాం పుచ్చుకొని హాల్లోకి వచ్చేడు. నరసన్న కూడా ఒచ్చేడు. రెండు చేతుల్తోనూ తల పట్టుకు కూర్చున్నాడు రమణయ్య. అటూ ఇటూ పచారుచేస్తున్నాడు సోమనాథం)

సోమ : (ఆగి) ఏమిట్రా టెలిగ్రాం?

చంద్ర : రమణయ్‌గారికి.

రమ : నాకా? ఏదీ కళ్ళజోడు? ఇలాతే (అంటూ కళ్లజోడు తీసి తగిలించుకున్నాడు. శేఖరం టెలిగ్రాం అతని చేతికిచ్చేడు చించి చదువుకొని, కంపించి పోతూ కాయితన్ని జారవిడిచేడు)

నర : అదేటి బాబోవ్! (అంటూ అరిచేడు)

సోమ : కళ్లు తేలేసేస్తున్నాడ్రా!

[రమణయ్య కుర్చీలో ఒరిగి పోయాడు. శేఖరం నరసన్నా దగ్గరకెళ్లి పట్టుకున్నావు]

సోమ : ముసలాడు చచ్చిపోలేదు కద!

చంద్ర : ముందు మీరీయన్నిలా పట్టుకోండి.

[సోమనాథం అతని మీద చెయ్యి వేసి నిల్చున్నాడు. శేఖరం మీద చెయ్యి వేసి చూసి.]

చంద్ర : మరేం ఫర్వాలేదు.

నర : ఏం టయిందేటో? ఒక్క పాలి ముంచుకొచ్చింది.

సోమ : ఆ టెలెగ్రాం వేమిటో చూడ్రా!

చంద్ర : చూద్దాం వుండండి. కోటూ, షర్టూ కాస్త ఒదులుచెయ్యండి. పెయింటయేడు. నరసన్నా నువ్వెళ్లి కొంచెం నీళ్లు పట్రా. మోహ నేడీ? పిలువు.

న : చినబా బెనగ్గేటం ఎల్లిపోనారండి.

చంద్ర : ముందు నువ్వెళ్ళి నీళ్లు పట్రా.

నర : చిత్తం (అంటూ వెళ్ళేడు)

సోమ : (రమణయ్య కోటువదులుచేసి) ఆ టెలిగ్రాం చూడ్రా.

చంద్ర : (టెలెగ్రాం తీసి చదివి) అరె!

సోమ : ఏమిటయింది?

చంద్ర : పెద్దబ్బాయి పోయాట్ట.

సోమ : ఏమిటి, పెద్ద కొడుకే!

చంద్ర : అవును.

సోమ : శివశివా శివశివా! ఎంతమాట విన్నాన్రా!

చంద్ర : ఇక్కడే ఉండండి.

సోమ : నువ్వెక్కడి కెళ్తావు?

చంద్ర : డాక్టర్కి ఫోన్ చేస్తాను.

సోమ : మరి వేగిరం చెయ్యి.

[నరసన్నా, పంతులూ నీళ్ళు పట్టుకొని వచ్చేరు. రమణయ్య ముఖం మీద నీళ్ళు జల్లేడు సోమనాథం. శేఖరం డాక్టరుకి ఫోన్ చెయ్యడానికి వెళ్ళేడు—తెర]

[సశేషం]